

ИНСОН, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ ОН АРЗИШИ ОЛӢ МЕБОШАНД

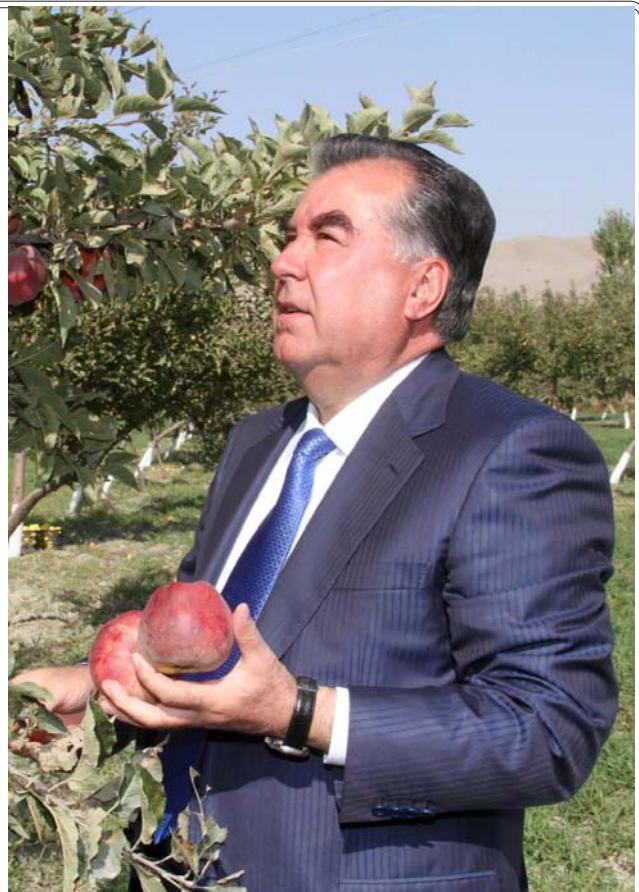
МИНБАРИ ҲУҚУҚШИНОС

НАШРИЯИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСИИ ДМТ * * * №17-18 (32-33) 11-УМИ ДЕКАБРИ СОЛИ 2015, ҶУМҲА

ПЕШВОИ МИЛЛАТИ МОРО НИГАҲ ДОРАД ХУДО!

Сулҳу ваҳдатро асосу халқу миллатро симо,
Барқарории низому ҳодӣ аст дар кори мо.
Соҳибунвону саодатманду фахри уламо,
Пешвои миллати моро нигаҳ дорад Худо!
Цангро аз байн бурду мулкро ором кард,
Ҳар гурӯҳе муттаҳиду саркашонро ром кард,
Ҳар чи коре кард онро баҳри худ не, ом кард,
Пешвои миллати моро нигаҳ дорад Худо!
Қонуну қонунгузориро, барои мо навишт,
Ҳокимиятро намуд ўустувору монд хишт,
Кишвари моро чу боғе кард монанди биҳишт,
Пешвои миллати моро нигаҳ дорад Худо!
Тоҷикистони азизам карда машҳури ҷаҳон,
Ё ки Наврӯзи Аҷамро ҷашни байни мардумон,
Дониёро, бош шокиру дуогӯ ҳар замон:
Пешвои миллати моро нигаҳ дорад Худо!

Дониёр Сангинӣ

**ҚОНУНИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
"ДАР БОРАИ АСОСГУЗОРИ СУЛҲУ
ВАҲДАТИ МИЛЛӢ - ПЕШВОИ МИЛЛАТ"
ҚАБУЛ ГАРДИД!**

САҲИФАИ 2

**ҶАЛАСАИ ВОЛИДАЙН
ДАР ФАКУЛТЕТ**

САҲИФАИ 3

**К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ
СУВЕРЕНИТЕТА**

САҲИФАИ 7

**МУШКИЛОТИ
ТАҒИЙРЁБИИ ИҶЛIM**

САҲИФАҲОИ 4-5

**ЭМОМАЛӢ РАҲМОН -
ПОЯГУЗОРИ ДАВЛАТИ МИЛЛӢ**

САҲИФАИ 9

**БО НИЯТИ НЕК, АЗМУ ИРОДАИ
ҚАВӢ, САДОҚАТ БА ВАТАН**

САҲИФАИ 6

**АЗ ТАъРИХИ ИЛМИ
КРИМИНАЛИСТИКА**

САҲИФАИ 10

БАРОБАРИИ ГЕНДЕРӢ

САҲИФАИ 15

Муассис:
факултети
хуқуқшиносии ДМТ

www.law.tnu.tj

и.в. сармумхарр:
Чаҳонгир
Саъдизода

jahon_1967@mail.ru

Тарроҳ:
Ҳамидулло
АЗИЗОВ

ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ:
Насурдинов Э.С.
доктори илмҳои хуқуқшиносӣ, декани факултети хуқуқшиносӣ;
Сафаров Б.А.

дотсенти кафедраи хуқуқи
инсон ва хуқуқшиносӣ
муқаррар;

Махмудов И.Т.
мудири кафедраи хуқуқи судӣ
ва назорати прокурорӣ;

Курбонализода Н.Ш.
мувошини декан оид ба илим ва
робитаҳои байнамиллаӣ;

Камолов И.И.
дотсенти кафедраи
назария ва таърихи давлат
ва хуқуқ;

Сулаймонов Ф.С.
дотсенти кафедраи хуқуқи
байнамиллаӣ;

ҲАЙАТИ МУШОВАРА:
Давлатов Ҷ.М.

директори Агентии хизмати
давлатии наазди Президенти ҷТ;

Сайд Нуриддин Санд
вазiri маориф ва илми ҷТ,
профессор;

Имомзода М.С.
ректори ДМТ,
академики АИ ҷТ;

Тоҳиров Ф.Т.
академики АИ ҷТ,
Махмудзода М.А.

раиси Суди Конститутионии
ҷТ, академики АИ ҷТ;

Рахимзода М.З.
директори маркази милиии
қонунгузории наазди Прези-

денти ҷТ, профессор;

Динорзоев М.

академики АИ ҷТ.

ШАРХОИ ҚАБУЛИ МАВОД:

Дастнавис қабул карда
намешавад.

Мавод бояд бо хуруфи
Times New Roman Tj 14
хуруфчинӣ шуда бошад.
Рӯзнома на ба ҳама андеша
шина музалифон мувоғик аст
ва ақоиди мухталифро ба
хотира риояи чандандешӣ
ба табъ мерасонад.

Рӯзнома дар Вазорати
Фарҳангӣ ҷТ таҳти №0336/рз
аз 28-уми феврал соли 2013
ба қайд гирифта шудааст.

Нишонни идора: ш.Душанбе,
Буни Ҳисорак, Шаҳраки
Донишҷӯе, факултети
хуқуқшиносии ДМТ.

Телефон: 985-38-38-67,
918-51-03-02. Төвдод: 1000

Навбатдори шумора:
Исмоил Шарифов

ҚОНУНИ ЧУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН "ДАР БОРАИ АСОСГУЗОРИ СУЛҲУ ВАҲДАТИ МИЛЛӢ - ПЕШВОИ МИЛЛАТ" ҚАБУЛ ГАРДИД!

Санаи 9-уми декабря соли
2015 зимни иҷосияи Маҷлиси
намояндагони Маҷлиси
Олии ҷумҳурии Тоҷикистон
Қонуни ҷумҳурии Тоҷикистон
"Дар бораи Асосгузори сулҳу
ваҳдати миллӣ - Пешвои миллӣ"
қабул гардид.

Қонуни мазкур вазъи сиёсӣ
ва ҳуқуқии Асосгузори сулҳу
ваҳдати миллӣ - Пешвои миллӣ
ро ҳамчун бунёдгузори давлати
соҳибистикополи Тоҷикистон,
сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои
миллӣ мӯқаррар мекунад. Асосгузори
сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои
миллӣ рамзи пойдориву бар-

давомии мустақили тоҷикон,
сулҳу ваҳдати миллӣ, кафири
ли рушди босубот ва устувори
чиомеаи Тоҷикистон меборашад.

Шукурҷон Зуҳуров - Раиси
Маҷлиси намояндагони Маҷлиси
Олии ҷумҳурии Тоҷикистон қабули
қабули қонуни мазкурро таъриҳӣ
ва онро ба манфиати чиома номид.
Иброз дошт, ки он сабаби муттаҳидии мardum
мегардад. Ӯ гуфт, ки таҷribai
эътирофи роҳбарон ва пешво-
ёни миллӣ дар кишварҳои
дигари дунё низ вучуд дошта,
аз шинохт ва эътирофи онҳо

демократия ва озодиҳояш хеч
осеб надидааст. "Эмомали
Раҳмон барои миллӣ ва ватан
ни мо хизмати бузург кардааст.
Ӯ ба ин эҳтиёҷ наదорад, балки
мардум ба ҳифзи ин дастовардҳо
ниёз доранд", - иброз дошт
Шукурҷон Зуҳуров.

Қайд кардан зарур аст, ки
қабули Қонуни ҷумҳурии Тоҷикистон
"Дар бораи Асосгузори сулҳу
ваҳдати миллӣ - Пешвои
миллӣ" арҷ гузоштан ба шах-
сияти таъриҳӣ ва хизматҳои
бузургаш дар назди Ватан ва
халқи Тоҷикистон мебошад.

Дар робита ба ин масъ-

ала ҳайати профессорону омӯзгорон, кормандону донишҷӯеи
факултети ҳуқуқшиносии
Донишгоҳи миллӣ Тоҷикистон
хабари мазкурро нек дар-
рӯfta, қабули ин қонуно барои
рушди иншифои минбаъда
да давлатдории миллӣ, са-
рҷамъии миллӣ, ҳифзи ари-
шҳои истиқололияти давлат,
тамомияти арзӣ, даҳлоназарии
ҷумҳурии Тоҷикистон ва
татмини шароити зиндагии ар-
зандо ва ҳаётӣ пурнишоти
мардуми сарбаланду кӯҳанбу-
нёд ва тамаддунофару фарҳ-
ангсолори тоҷик амри воқеӣ ва
иқомди сарвиқӣ мөхисобанд.

ПЕШВОИ МИЛЛАТ - ЗАРУРАТИ ТАЪРИҲӢ

(ҷамъомади илмӣ дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ)

Нимаи аввали рӯзи 10-уми декабря
соли 2015 дар факултети ҳуқуқшиносии
ДМТ ҷаласаи васеи ҳайати омӯзгорону
кормандони факултет дар робита ба қабули
лоиҳаи Қонуни ҷТ "Дар бораи Асосгузори
сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои
миллӣ" аз ҷониби Маҷлиси намояндагони
 Маҷлиси Олии ҷТ баргузор гардид.

Дар кори ҷаласа ҳамзамон ректо-
ри ДМТ, олимон ва намояндагони
ва соити аҳбори омма ҳуҷур доштанд.

Ҷаласаро бо сухани ифтitoҳӣ
декани факултети ҳуқуқшиносӣ, докто-
ри илмҳои ҳуқуқшиносӣ, про-
фессор Насурдинов Э.С.
ҳусни оғоз баҳшида, оид ба
моҳияту аҳамияти масъалаи
баррасишавандон гузорӣ до-
данд. Сипас оид ба масъалаи
асосии рӯзномаи ҷаласа, ректо-
ри ДМТ, академики АИ ҷТ,
профессор Имомзода М.С. ба-
ромад намуданд.

Мавсүф зимни баромади
хеш дар ҳусуси зарурияти
таъриҳӣ қабули қонуни маз-
кур иттилоъ дода, нақши таъ-

риҳии Президенти ҷТ, Ҷаноби Олий,
муҳтарам Эмомали Раҳмонро ҳам-
чун Пешвои миллӣ дар бунёди дав-
латдории миллӣ, таъмини сулҳу ваҳ-
дати миллӣ ва таъмини зиндагии
пурнишоти мардуми шарифи тоҷик
максусан таъқид намуд. Қабули ин
қонуно дар шароити кунунӣ як амри
воқеӣ ва зарурati таъриҳӣ ҳисобид.

Сипас оид ба масъалаи барраси-
шавандо устодони факултети
ҳуқуқшиносӣ Идиев Ф.Ф., Сафиева
М.С., Раҷабов М.Н., баромад наму-
да, андешаву назари комил ва созан-
даи худро оид ба зарурият ва аҳами-

ти таъриҳии қабули Қонуни мазкур
баёни доштанд. Аз ҷумла зимни сухан-
рониҳои хеш омӯзгорони факултети
ҳуқуқшиносӣ қайд намуданд, ки фар-
занди фарзонаи миллӣ тоҷик,
Қаҳрамони Тоҷикистон, Ҷаноби Олий,
муҳтарам Эмомали Раҳмон барои таъ-
мини сулҳу ваҳдати миллӣ, аз не-
сташвӣ раҳо намудани давлат, аз па-
рокандашвӣ наҷот додани миллӣ ва
аз оташи ҷонги шаҳрвандӣ берун
овардани Ватани маҳбубамон хизмат-
ҳои арзандаву шоистара аңҷом до-
дад. Ӯ барҳақ Асосгузори Сулҳу ваҳ-
дати миллӣ ва Пешвои воқеӣ милл-
ӣ тоҷик аст, афзуданд дар аңҷом-
додаи ҷаласа омӯзгорони факул-

тет. Дар умум ҳайати омӯзгорону
кормандони факултети ҳуқуқшиносии
ДМТ пуштибонии амиқи хешро аз
қабули Қонуни ҷТ "Дар бораи Асос-
гузори Сулҳу ваҳдати миллӣ - Пеш-
вои миллӣ" изҳор намуда, хизматҳои
аңҷомдодаи Пешвои миллӣ Эмо-
малий Раҳмонро дар таъмини сулҳу
ваҳдати миллӣ, ҷовидона гардонидан-
ни номи миллӣ тоҷик, эҳҷи давлат-
созию миллatischozии тоҷикон ва бунё-
ди аркони давлатдории миллӣ таъ-
риҳӣ эътироф намуданд.

Масъули саҳифа:
Исмоил Шарифов

Санаи 9-уми декабри соли 2015 дар факултети хуқуқшиносии ДМТ бо ибтикори кафедраи хуқуқи инсон ва хуқуқшиносии муқисавӣ конфронтси илмӣ-амалӣ дар мавзӯи "Нақши Эъломияи умумии хуқуқи башар дар ташаккули хуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд" баргузор гардид.

Конфронтро декани факултети хуқуқшиносӣ, доктори илмҳои хуқуқшиносӣ, профессор Насурдинов Э. С. кушода эълон намуда, ҳамаи иштирокчиёни бахшида ба рӯзи байнамилалии хуқуқи инсон табрик намуд. Қайд гардид, ки Эъломияи мазкур дар самти кафолати хуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд гомҳои устувор гузошта, дар заминан он зиёда аз 200 сандҳои байнамилалӣ дар бахши хуқуқи инсон қабул шудааст.

Сипас мувонини ректори ДМТ оид ба им, профессор Сафармамадов С. М. баромад намуда, нақши таърихии Эъломияи умумии хуқуқи башарро дар рушди хуқуқу озодиҳои инсон иброз дошт.

Баъдан аз рӯи барномаи кори конференсия Ализода Зариф доктори илмҳои хуқуқшиносӣ, ваколатдор оид ба хуқуқи инсон дар Чумхурии Тоҷикистон дар мавзӯи "Нақши макомоти ваколатдор оид ба хуқуқи инсон дар пешрафти хуқуқи инсон дар Тоҷикистон", Раҳмон Д. С. номзади илмҳои хуқуқшиносӣ, дотсент сардори шӯббаи хуқуқи кӯдаки Дастигоҳи иҷроияи назди Президенти Чумхурии Тоҷикистон дар мавзӯи "Баъзе мушкилоти амалишавии хуқуқи кӯдак дар Чумхурии Тоҷикистон, Раҷабов М. Н. номза-

НАҚШИ ЭЪЛОМИЯИ УМУМИИ ХУҚУҚИ БАШАР ДАР ТАШАККУЛИ ХУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ИНСОН ВА ШАҲРВАНД

ди илмҳои хуқуқшиносӣ, дотсент, мудири кафедраи хуқуқи байнамилалӣ дар мавзӯи "Табииати хуқуқии Эъломияи умумии хуқуқи башар", Миралиев И. Қ. номзади илмҳои хуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи хуқуқи инсон ва хуқуқшиносии муқисавӣ дар мавзӯи "Робитаи хуқуқи инсон ва давлати хуқуқбунёд" маърӯза намуда, паҳлуҳои муҳими илми хуқуқи инсонро тавзеҳ доданд.

Миёни иштироқчиён ва маърӯзачиҳо суолу ҷавоб ва дар оҳир музокира сурат гирифт ва ҳар як иштироқчи конфронтси мазкур оид ба маърӯзҳои пешниҳодгардида андешаашро иброз

дошт. Тасмим гирифта шуд, ки маводҳои конфронт дар шакли маҷмӯа чоп карда шавад.

Қайд кардан зарур аст, ки Эъломияи умумии хуқуқи башар 10-уми декабряи соли 1948 аз ҷониби Ассамблеяи Генералии СММ қабул карда шуда, 10-уми декабря дар саросари ҷаҳон ҳамчун рӯзи "хуқуқи инсон" ҷашн гирифта мешавад. Дар факултети хуқуқшиносии ДМТ ҳамасола баҳшида ба рӯзи қабули Эъломияи умумии хуқуқи башар конфронту ҳамоишҳои ҷумҳориявӣ ва байнамилалӣ баргузор мегардад.

ЧАЛАСАИ ВОЛИДАЙН ДАР ФАКУЛТЕТ

Ҳамасола садорати факултети хуқуқшиносӣ ҷиҳати ҷоннок намудани раванди донишмӯйӣ, таълим ва тарбияи донишҷӯёни дар асоси Қонуни ҶТ "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд" ҷаласаи волидайни донишҷӯёни курси 2-йом, шӯббаи умумӣ, рӯзона, гурӯҳои "ҶЭЖ" бо садорати факултети хуқуқшиносӣ баргузор гардид.

Дар ҷаласаси волидайни декани факултети хуқуқшиносӣ доктори илмҳои хуқуқшиносӣ, профессор Насурдинов Э.С., мувонини декан Мирзоев П.З., Камолов И.И., Абдуллоев П.С., Саъдизода Ҷ., мудири кафедраи хуқуқи инсон ва хуқуқшиносии муқисавӣ Азизов У.А. ва сарпарасти курси мазкур Миралиев И.Қ. иштироқ доштанд.

Ҷаласаро декани факултети хуқуқшиносӣ д.и.ҳ., профессор Насурдинов Э.С. оғоз намуда, ба во-

бияи онҳо падарону модарон низ масъулияти бузург дорад.

Волидайни донишҷӯёни ин тасмими садорати факултетро дастгирӣ намуда, вобаста ба ин воҳӯйӣ андешаҳои худро иброз доштанд. Аз ҷумла падари яке аз донишҷӯёни, устоди факултети журналистикайи ДМТ, профессор Азимов А. дар баромади ҳуд қайд намуд, ки барои дар амал татбиқ намудани Қонуни ҟТ "Дар бораи

масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд" мөволидайни низ ҷидду ҷаҳд намуда, ин иқдоми садорати факултети хуқуқшиносиро дастгирӣ мемонамоем. Пешниҳод карда шуд, ки чунин воҳӯриҳо пайваста ташкил карда шавад.

Таҷрибай ҷандсолаи баргузории ҷаласаси волидайни нишон мебидҳад, ҳамкорӣ намоед. Зеро мадар якҷояи метвонем онҳоро ба роҳи дуруст ҳидоят созем. Қайд гардид, ки донишҷӯёи камаш 5-6 соат дар донишгоҳ аст, бобӯмонда тӯли рӯз дар хона ва назиҷи волидайни қарор дорад. Аз ин рӯ, дар тар-

ДОНИШҖӮЁНИ ФАКУЛТЕТ - СОҲИБИ ДУ МЕДАЛИ ТИЛЛО ВА ЯҚ БИРИНҖӢ

Боиси хуашнидуст, ки соҳлиҳо оҳир донишҷӯёни факултети хуқуқшиносӣ дар мусобиқоти байнамилалӣ ва ҷумҳориявӣ аз риштаҳои гуногуни варзиш иштироқ намуда, соҳиби ҷойҳои ифтихорӣ мегарданд. Ҷунончи донишҷӯёни соли якуми факултет, ихтисоси фатоълияти экспертизai судӣ Сафаров Абӯбакр дар мусобиқоти ҷумҳориявӣ оид ба зӯрзомиҳои универсалӣ, ки рӯзҳои 8-9 ноябри соли раҷони бахшида ба рӯзи Сарқонуни ҟТ баргузор гардид, дар вазни то 70 ҷониши калонсолон сазовори ҷои гӯзор гардид.

Инчунин Абдуллоев Эрасҷонишҷӯёни соли 2-уми ихтисоси идораи давлати хуқуқи факултет дар мусобиқоти 5-уми қушода оид ба дэнди, ки санаи 28-29-уми ноябряи соли 2015 дар Клуби варзиши Вастан барои дарёфти Ҷоми Вастан барои

Масъули саҳифа:
Ҷаҳонғир Саъдизода

Фаъолияти инсоний собиғт намуда-
аст, ки тагиребин иқлами сайёраи
мо бори аввал нест, вали тагире-
бии кунунги иқлам асосон бинонбар
фаъолияти худи инсон ба миён ома-
дааст ва оқибатҳои ҷиддии манғии
он ба тамоми қишварҳо ва ҳуқуқу
манғиатҳои ҳар як сокини сайёраи
мо таҳдид мекунад.

Дар ҳаёти рўзмарраи миллионҳо одамон таъсири оқибатҳои гармшавӣ ба ҷашн мерасад. Гармшавии глобалий боиси дар курраи замин сар задании хушкӣ, обхезӣ, хунукиҳои шадид гардида, дар ин замина оқибатҳои зиёди ҳаробиоварро ба миён ҳоҳад овард.

Мушкитоли вобаста ба иқлим ба-
рои ҳамаи аҳли сайёра пеш омада-
нан мумкин аст ва ин зуҳурот таъ-
сири манғифи худро ба тамоми
аҳолии сайёра аллакай расонид-
аст. Бинобар ин, барои ҳамаи ха-
лиқҳои дунё зарур аст, ки баҳри
ҳимояни мафиатҳои худ аз тагийрё-
бии иқлим ба ҳамдигарфаҳми
ҷиддӣ ноил гарданд.

Хукумати ЧТ маҳз ба хотири кам кардан таъсири номатлуби инсону чомеа ба мухити зист тадбирҳои муассиро мухталиф меандешанд, ки мақсад аз он нигоҳ доштани мухити зисти солим мебошад. Дар ин робита ва бо мақсади иҷрои уҳдадориҳо мо оид ба татбиқи санаҷдоҳои байналмилалӣ, аз ҷумла Конвенсияи СММ оид ба тағйирёбии иқлим, ЧТ дар сатҳҳои ниҳодӣ (институцисионали), қонунгузорӣ ва сиёсӣ кори бузугро анҷом додаст. ЧТ ҳамчун узви комилхуқӯқии чомеаи ҷаҳонӣ аз рӯзҳои нахустини соҳибистиклонии худ ба раванди ҳаллу фасли проблемаҳои глобалии экологӣ ҳамроҳ шуд.

Президенти ЧТ Эмомали Раҳмон бо дарки масъулияти бузург дар наазди наслҳои оянда аз бонуфузатрин минбарҳои баинламалӣ проблемаҳои доги сайёра - пешгирии ҳатарҳои экологикро ба миён гузашта, барои ҳалли онҳо пешниҳодҳои судманд намудаст.

Суҳнорин Президенти ЧТ Эмомали Рахмон дар Фаронса, дар Конфронси 21-уми тарафҳои Конвенсия қолабии СММ дар бораи таѓирӣ икӯм инҷодан гуфташо болост. Сарварӣ давлат қайд намуд: "Чунин ҳамоишҳо идомаи талошҳои пайгирана кишварҳои мо дар самти ташаккули низоми муносабати чомеаи ҳаҷонӣ ба масъасаи афзоши минбâдаи партовҳои гулхонай бо максади пешгирий аз он, андешидани ҷороҳо ҷиҳати коҳиши равандии гармшавии икӯм ва пайомадҳои манғлии таѓирӣ он мебошад".

Чт макеи милли худро дар
чавоб ба даъвати СММ оид ба му-
каррапоти созиншона Париж дар
робита ба нигаҳдории ҳарорати ми-
ёна сайёра баён намуда, дар ин
раванд дар доираи Гурӯҳи кории
Дурбан ҳамкориҳо даҳлдорро ба
анҷомрасонид.

Харчанд ҳиссай ЧТ дар ҳаҷми партови газҳо гулхонай ба мӯҳит дар миқёси олам ноҷиз мебошад, аммо кишвари мо дар масъалати тағйирӣ инҷум яке аз давлатҳо осеబлазир ба ҳисоб меравад. Имрӯз соҳаҳои асосии иқтисодӣ туҷиҳати Тоҷикистон бо пайомадҳои манғлии во-баста ба тағйири инҷум рӯ ба рӯ гардидаанд.

Дар моддаи 22-юми Эъломияи

умумии ҳуқуқи башар омадааст, ки ҳар як инсон ҳамчун узви чамъият ба таъминоти иҷтимоӣ ва татбиқи ҳуқуқи барои нигахдории шараф ва инкишифи озодонии шаҳсияти ўдар соҳаи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ба воситаи сабӯй қӯшиши миллию ҳамкории байналмилалӣ мутобиқи соҳтор ва имконияти ҳар як давлат ҳақ дорад. Айни ҳол бошад, ин тартибот ё худ муқаррарот аз сабаби ҷораҳои даҳхлор наандешидан оид ба мубориза бо тағйирёбии иқтимом пурра татбик нашуда истодааст.

Барои боз ҳам аз байн бурданни мушкинотҳои тағирии иқлими як қатор санадҳои байналмилларини соҳавӣ қабул шудаанд, аз ҷумла: Конвенсияи Қолабии СММ аз 9-уми майи соли 1992 оид ба тағириёбии иқлими ва Протоколи Киото аз моҳи декабри соли 1997; Эъломияни Конфронси СММ оид ба проблемаҳои муҳити зисти инсон аз 16-уми июняи соли 1972; Дастури Асамблеяи Генерали аз 22-уми декабряи соли 1989 оид ба Конфронсҳои СММ баҳшида ба муҳити зист, қарори 44/228; Конвенсияи Венайӣ аз соли 1985 оид ба ҳифзи қабати озонӣ ва протоколи Монреали аз соли 1987 бо тағириу иловашо аз 29 июняи соли 1990 оид ба моддаҳои вайронкунандаш қабати озонӣ ва гайра.

Барои мутобиқнамоии қонунгузории ҶТ ба санадҳои байналмилалӣ аз 2 августи соли 2011 Қонуни ҶТ "Дар бораи ҳифзи муҳити зист" қабул шуд, ки мувофиқи он шаҳр-

ЭМОМАЛЙ НАСУРДИНОВ,
ДЕКАНИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСЙ, Д.И.Х., ПРОФЕССОР

МУШКИЛОТИ

(Дар партави Суханронии Президенти ЧТ Эмомалий Раҳмон дар Фаронса, дар Конфронси 21-уми тарафҳои Конвенсияи қолабии СММ дар бораи тафиири иқлим)

вандони ЧТ ба зиндагӣ дар шароити барои саломатӣ ва хӯҷт мусоид ба истифода аз неъматҳои он, ба ҳифзи муҳити зист аз таъсирни номатлуби фаъолияти ҳоҷагидорӣ ва дигар фаъолият, ҳолатҳои фавқулаҳои хусусияти табии ва техногенидошта ҳуқку доранд.

Хүкуматы ЧТ ба мақсади пешгирй аз пайомаджои тағйирбэни иким ва мутобишвай ба он то имрӯз барои такмили қонунгузорӣ, сиёсати давлатӣ ва иҷрои тавсияҳои ҳамошиҳои тарафҳои конвенсия тадбирҳои амалий андешидা, бо шарикони байнамилалини худ дар ин росто фашонла ҳамкорӣ меманояд.

Олонча ҳамкори меноманд.

Аз гузоришоҳо Президенти ҶТ Эмомалӣ Раҳмон дар Фаронса, дар Конфронси 21-умии тарафҳои Конвенсияни қолабии СММ дар бораи тағйирёбии иқлим бармеояд, ки Стратегияи миллии кишвар оид ба мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлим мегардад, ки қабули он дар аввали соли 2016 пешбинӣ шудлааст.

Бо вучуди он, ки тибки маълумоти Агентии байналмилалии энергетики соли 2010 Тоҷикистон дар ро-бита ба партови гази дуоксидаи кар-

бон (CO₂) дар чойи 135-ум қарор дошт, кишвари мо зимни рушди иқтиоди худ ба масъалаҳои вобаста ба татбиқи лоиҳаҳои иқтисодӣ, ки ҳошини партвҳои газҳои гулҳонаиро дар назар доранд, таваҷҷӯҳи хос зоҳир менамояд.

ро мукаммал намуда, дар чустучӯи чавоб вобаста ба талаботи нави иқлим бошем. Талабот ба миён ома-дааст, ки қондиҳою босамар барои муайян кардани чавобгарӣ ва пардоҳти ҷуброни зарар ба ҷабрдиҳо қабул карда шавад.

Дар Конфронси сеюми ҷаҳонӣ доир ба иким дар Женева ҷаноби Пан Ги Мун аз давлатҳо ҷаҳон давват ба амал овард, ки ироҷи партови газҳоро ҳарчи камттар намоянд ва роҳи "иқтисодӣ экологӣ"-ро пеш гиранд.

Президенти кишвар, муҳттарам Эмомали Раҳмон дар Конфронсҳои СММ оид ба тағйирёбии иқлум иштирок ва суханорӣ намуда, ҷораҳои таъхироназир андешидан оид ба мубориза бар зидди пешгирин тағйиротҳои иқлумро таъкид намуданд. Аз ҷумла муҳттарам Эмомали Раҳмон дар шаҳри Копенгаген 16-уми декабри соли 2009 дар Конфронс оид ба масъалаи иқлум иштирок намуда, иброз доштанд, ки "Дар Тоҷикистон, ки бинобар шароити мурракаби ҷуғрофӣ аз тағайирёбии иқлум осебазири гардидааст, дар шаҳт соли охир ҳарорати миёнаи

солонаи ҳаво то як дараҷаи селсия баланд гардида, шумораи рӯзҳои боронӣ хеле афзудааст. Танҳо дар 20 соли охир дар қаламрави қишвар чор маротиба ҳушксолии шадид ба миён омад. Мувофиқи маълумоти мавҷуда ҳушксолии солҳои 2000-2001, ки тамоми Осиёи Марказиро фаро гирифта буд, дар даҳсаҳои охир ҳушксолии шадидтарин буд. Дар минтақаҳои норасони ҷиддии об эҳсос гардида, ки дар натиҷа садҳо ҳазор гектар заминҳо қишварӣ аз қишт берун монданд. Иловা бар ин, дар таъриҳҳо қишвар зимишони солҳои 2007-2008 фасли сардтарин буд. Дар байни зиёда аз 200 қишварӣ ҷаҳон Тоҷикистон дар робита ба ҳартоҷҳои қиёсии дуоксидаи карбон ҷои 135-умро ишғол мекунад. Дар Осиёи Марказӣ аз рӯи ҳамми ҳартоҷҳои қишварӣ моянид ва ҳиссаи он дар ҳамми умумии минтақа аз 5 фоиз камтар мебошад. Ин пеш аз ҳама, ба истифодаи заҳираҳои гидроэнергетики, ки энергии аз ҷиҳати экологӣ тозаҳро медиҳад, вобаста аст, зиёда аз 95 фоизи барқ дар қишварӣ моянид. Нерӯгоҳҳои барқии обӣ истеҳсолкарда мешавад, ки дар муқусиба ба нерӯгоҳҳои ҳароратӣ онҳо манбаъҳои ҳартоҷҳои зиёновар нестанд".

Ба андешаи мо барои он ки зарари бештар аз тағйирёбии иқлими ба аҳли сайёра нарасад, бояд тамоми инсонҳо аз ҳамдигар вобаста буда-нашонро эътироф намоянд. Мута-

иқлими равона мешаванд, ворид гарданд. Бо истифода аз заҳираҳои мавҷуда давлатҳо бояд ба ҳифзи ҳуқуқҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дикқати авалиндарҷа дигҳанд.

Дар минтақаҳои зиёди ҷаҳон аллакай оқибатҳои ноҳуши тағйирёбии иқлими ба назар мерасад. Ин тағйиротро ба амалишавии ҳуқуқҳои инсон, аз ҷумла дар соҳаи қишварӣ, бехатарии озӯқварӣ, ҳаёт, саломатӣ, интиҳоби мансиз таъсири бевосита расонида, монеагӯҳо эҷод мекунанд. Тағйирёбии иқлими натанҳо таъсири манғӣ ба муҳити зист ва иқтисодӣ дорад, инчунин оқибатҳои ҳуқуқиро низ ба миён меорад. Оқибати тағйирёбии иқлими боиси барангҳатани низӯз ва кӯчонидани қисми зиёди аҳолӣ аз як макон ба макони дигар мегардад.

Мо дар замоне қарор дорем, ки саҳлангорӣ ва муносабати бе танзим ба табиати боиси аз байн бурдани ҳаёти миллионҳо одамон ҳоҳад гашт. Агар иттиҳодҳои байнамилалӣ ба таҳқия ва қабули созисномаи ҳатми ҳуқуқӣ дар самти тағйирёбии иқлими муввафқӣ нашаванд, ранҷ ва марги одамон вобаста ба таъсири ин зуҳурут идома ҳоҳад ёфт.

Дар замониа Конвенсия СММ оид ба тағйирёбии иқлими протоколи Киото қабул гардида, ки муносабатҳои давлатҳои аъзоро оид ба партоғти газҳо танзим мекунад. Мутахассисон ба ақидае ҳастанд, ки протоколи мазкур дар танзими ин раванд самаранок намебошад. Са-

си минбаъда, ки дар соли 2015 дар шаҳри Париж ба нақша гирифта шудааст, ҳатман қабул карда мешавад. Суҳанрониҳои Президенти қишвар дар Конференси 21-уми тараҷӯҳи Конвенсияи қолабии СММ дар бораи тағайири иқлими дар санаи 30 октябрь соли 2015 ифодаи ҳамин гуфтааст.

Аз ин таҳлилҳо бармеояд, ки мушиқили тағайирёбии иқлими на таҳноҳо аҳамияти минтақаӣ, балки умушибарӣ дорад.

Тағайирёбии иқлими таҳди迪 ҷиддӣ ба саломатии аҳолии сайёра мекунад. Имрӯҳо дар натиҷаи гармшавии Иқлими Ҷемориҳо ба миён омада, аз ин сабаб مليонҳо одамон да ҳолатҳо расида истоданд. Раванди гармшавии ҷиддӣ ҳусусан дар минтақаҳои шаҳрӣ боиси зиёд гаштани Ҷемориҳо ва фавти инсонҳо мегардад. Масалан, соли 2003-ум дар Аврупо ҳарорати гармӣ хело баланд гардида, ки дар ин сол 70 ҳазор одамон нисбат ба солҳои мукаррарӣ одамон ҳарорати гармӣ дар саросари ҷаҳон; баланд гардидани сатҳи оби ӯқёнусҳо; кам гардидани оби нӯшоқӣ дар саросари ҷаҳон; мушоҳидони гармию сардӣ натанҳо дар сайёраи замин, инчунин дар сайё-

«**Мувофиқи маълумоти мавҷуда ҳушксолии солҳои 2000-2001, ки тамоми Осиёи Марказиро фаро гирифта буд, дар даҳсаҳои охир ҳушксолии шадидтарин буд. Дар минтақаҳои норасони ҷиддии об эҳсос гардида, ки дар натиҷа садҳо ҳазор гектар заминҳо қишварӣ аз қишт берун монданд.**»

ТАҒЙИРЁБИИ ИҚЛИМ

хассисон исбот намудаанд, ки ба гармшавии глобалии иқлими пеш аз ҳама давлатҳои пешрафт ва қудратманди дунун мусоидат кардаанд, веле дар натиҷаи оқибатҳои тағйирёбии иқлими давлатҳои рӯ ба инкишоф аз ҳама зиёд ранҷ мебаранд.

Мо бояд муайян намоем, ки аз тағйирёбии иқлими қиҳо зери таҳдид қарор доранд ва онҳо ҷигуна бояд ҳимояи карда шаванд. Барои ҳалли ин масъалаи бояд стандартҳои ҳимояи ҳуқуқӣ ва принсипҳои он ба барномаҳо ва нақшоҳои сиёсии давлатҳои алоҳида, ки баҳри ҳалли ин мушкилоти оқибатҳои тағйирёбии

баб он аст, ки муҳлати протоколи Киото то соли 2012-ум пешбинӣ шудааст ва дар ин давра қишварҳои бузурги саноати фаъолияти ҳудро қоҳиши надоданд.

Моҳи ноябрь соли 2013 дар шаҳри Варшава Конференси 19-уми СММ оид ба тағайирёбии иқлими гузарашуда буд. Ба аъзоёни Конференсияи мусяссар нагардида, ки ҳуҷҷати даҳлори байнамилалӣ оид ба танзими ин муносабатҳои ба беҳдошти муҳити зист қабул намоянд. Иштирокиёни конференсияи СММ оид ба тағайирёбии иқлими иброз доштанд, ки ин ҳуҷҷати даҳлор дар Конферен-

ҳашаротҳо мегардад, ки ба паҳншавии Ҷемориҳо гузаранда мусоидат мекунанд. Дар натиҷаи Ҷемориҳои варага, табарзаш, зарпарвиина ва дигар Ҷемориҳои гузаранда саломатии аҳолиро таҳдид мекунад. Тағайиротҳои иқлими, ҳусусан, соҳаи қишварзиро таҳдид мекунад. Чунки гармшавӣ ва бориши зиёди бемаҳал боиси паст гардидани ҳосилнокии замин мегардад.

Маҳа фаъолияти бетанзими инсоният вобаста ба истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ сабабгори тағайирёбии иқлими гардида истодаст, ки ин оқибати манғӣ ба экология, замин ва аҳли барор дарад.

Мувофиқи изҳороти гурӯҳи коршинисони байнидавлатӣ оид ба тағайирёбии иқлими дар даҳсаҳои наздикин дар замин ҷаҳонӣ, гурӯшӣ, норасонии оби нӯшоқӣ ва дигаргуниҳои ҷиддии ҳаробиаров ҳуқмронӣ мекунанд. Сатҳи зиндагии инсонӣ яку якбора ниҳоят душвор гардида, боиси ранҷу ӯқубат ва марги зиёди инсонҳо мегардад. Чунин аҳбори ҳосилнокии заминҳои гурӯҳи коршинисони байнидавлатӣ оид ба тағайирёбии иқлими гуфта мешавад.

Мувофиқи маълумоте, ки дар Гузориши СММ доир ба рушди инсон дар соли 2007-ум омадааст, дар натиҷаи гармшавии умумӣ тақрибан 332 миллион сокинони минтақаҳои назди соҳибаи муҳоҷирони экологӣ мубаддал гардида, 1,8 миллиард сокинони сайёра аз дастрасӣ ба оби

раи Mars.

Ба андешаи мо тағайиротҳои иқлими боиси ба миён оварданӣ проблемаҳои зерини ҳуқуқӣ мегардад:

1. Зиёд шудани низоъҳои байнидавлатӣ ва доҳилидавлатӣ;
2. Мушкилоти вобаста ба истифодайи заминҳои қишварзӣ;
3. Дар соҳаи андозбандӣ ва андозсупорӣ дар сурати паст гардидани ҳосилнокии заминҳо;
4. Вобаста ба истифодаи ва тақсимии заҳираҳои оби нӯшоқӣ;
5. Дар баҳши таъминоти иҷтимоӣ ба оқибатҳои манғӣ дар ин соли 2013-ум мегардад;
6. Дар соҳаи муҳоҷирати оммавӣ оид ба ҷустуҷӯи маконҳои бехавф ва гайраҳо.

Тағайирёбии иқлими аз инсоният тақозо меманояд, ки барои паст намудани оқибатҳои манғӣ дар ин соли 2013-ум мегардад; ба ин васила бехатарии насли имрӯзӣ фардорӣ таъминӣ намояд.

Дар шароити имрӯзӣ глобали ҳаллу фасли мушкилоти мавҷуда дар санти кам карданӣ оқибатҳои манғӣ тағайирёбии иқлими аз ҳамаи маддии тағайиротҳои манғӣ мегардад; ба индешидани тадбирҳои фаврӣ ва дарозмуҳлатро тақозо дорад.

ЦТ ба барои дастрасӣ ба ҳадафҳои ҳамоҳангушда ҷомеаи байнамилалӣ дар ростои тағайирёбии иқлими бодарназардошти имкониятҳои молијавио иқтисодии худ ва дастгирии ҷомеаи ҷаҳонӣ минбаъд низ саҳми худро ҳоҳад гузашт.

(ДАР ПАРТАВИ ИЧРОИ ДАСТУРУ СУПОРИШҲОИ САРВАРИ ДАВЛАТ)

Искандаров З. Х.
д.и.х., профессори кафедраи
хукуки судӣ ва назорати прокурорӣ

Идома аз шумораи гузашта

Бо мақсади ба ҳаёт пиёда намудани дастуру супоришҳои Сардори давлат оид ба баланд бардоштани сифати таълим, тарбия намудани хукуқшиносони боләқат, ки забони англиситро хуб медонанд, дар асоси супориши ректори ДМТ академик М.С. Имомзода, бо роҳбарии декани факултети хукуқшиносӣ д.и.ҳ. Э.С. Насурдинов устодони факултети хукуқшиносӣ барномаера таҳия намуда, дар он роҳ ва усулҳои рушди факултети хукуқшиносӣ барои солҳои 2015-2020 нишон доданд. Барномаи рушди факултети хукуқшиносӣ ДМТ барои солҳои 2015-2020 аввалин барномаест, ки дар таърихи факултет таҳияву тасдиқ карда шуда, бо маром, давра ба давра рушду инкишифи факултети хукуқшиносӣ дар он нишон дода шудааст. Ин барнома дар ҷаласаи васеи колективи кормандони факултети хукуқшиносӣ мӯжӯҳими ва тасдиқ карда шуд, ки тадбирҳои зиёдӣ барҳи беҳӯд намудани сифати таълим ва тарбияи хукуқшиносони оянда дар бар гирифтааст.

Саволе ба миён омаданаш аз эҳтимол дур нест. Магар имтиҳони сифати таълим таъсир мерасонад? Оё бе имтиҳони фан ё ихтиноси муайянро ё хунари муайянро аз худ намудаву ёд гирифтан мумкин нест? Дар воқеъ мавзӯъ ё фаннеро аз худ намудан мумкин аст, веле бе имтиҳон таҳассус ё касберо, ки ироғон орои қонун бар зиммаи қасбдорон мондааст, ба қасе бовар намудан амали судманд нест. Бинобар ин, дар низоми маориф зимни аз худ намудани фан имтиҳони ҷароҳи лозима буда, дар нақшан таълими ва сарбории омӯзгор муайян карда шудааст. Баҳо дар машгулияти семинари, санчиши ва имтиҳон шаклҳои гуногуни мониторинги донишни андӯҳта буда, савии дониш аз ҷониби устод, мутаҳассиси соҳа санҷида шуда, аз рӯи ҷадвали панҷхона баҳо ғозорӣ карда мешавад.

Дар имтиҳонҳои ҷорӣ донишҷӯй пеш аз ҳама маҳз аз ҷониби устоди ӯ санҷида шуда, дар сурати норизо шудан дар ҳайати комиссияи имтиҳонӣ ва ҳангоми ҳатм аз ҷониби КАД бояд санҷида шавад. Аппеллясия чун зинан ҳатмин шикояти муайян карда шуда, бояд тақвият дода шавад, то ҳар як донишҷӯй норизо тавонанд ҳаққи худ ва адолотро талаб намояд.

Дар ҷомеа тақсимоти ҷамъиятии меҳнат ба роҳ монда шуда, имтиҳон ин ҷузъи таркиби мақоми вазифавии ус-

тод буда, бояд одилона ва воқеанигона аз ҷониби ў сурат гирад. Вагарна дар сурати иштироки номинали омӯзгор дар имтиҳон, ў аз ин ҷараён дур шуда, ба вазъи ҳуқуқии ў ҳамчун субъекти фаъоли таълим мутобиқат намекунад ва ин ҳолат ногузир ўро аз субъекти фаъоли ба субъекти гайрифаъол табдил медиҳад.

Дар давраҳои гуногуни таъриҳӣ, ма-салон дар замони шӯравӣ муносабат ба ҳамин масъала яксон набуд. Дар он давра моликият ҷамъияти буда, ҳамаи корҳо аз нӯқтани назари манфиати ҷамъияту давлат, манфиати колектив

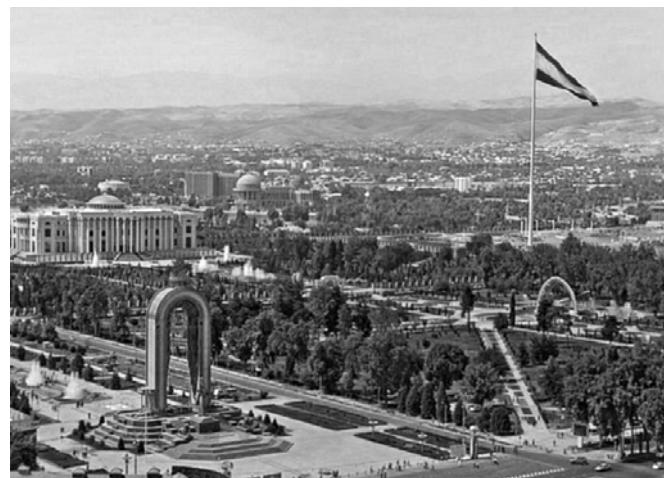
данаш аз эҳтимол дур нест. Аз ин рӯ, Сардори давлат ба таври ҷиддӣ таъқид намуданд, ки бо мақсади интихобу ҷобаҷуғузории мутахassisisoni боләқату баландиҳистоси соҳа, ҷалби ҳарҷи бештари ҷавонон барои ҳизмат дар мақомот, баланд бардоштани маърифату одоби қасбии қормандон ва пешгири ҳама гуна омилҳои коррупсионӣ, дар рӯҳиане тавандустӣ, поквиҷонӣ ва ҳизмати содиқони ба ҳалку Ватан тарбия ва ҳидоят кардани онҳо тадbirҳои мутазама анҷешида шавад.

Бо мақсади ҳадалимкон ичро намудани дастуру супориши Президент-

ратура мақомоти ягонаи марказонида-шуда буда, онро Прокурори генерали сарварӣ мекунад, масъалаи ба кор қабул ва аз он озод кардан сирф ба салоҳияти истиснои ў мансуб аст. Дар сурати пайдо шудани ҷойҳои холӣ ў мегавонад ҳар ду роҳро истифода кунад. Ҳамин ҳоло, Прокурори генерали яке аз ду роҳи асосии қабул ба кор дар мақомоти прокуратуруро, яъне дар асоси роҳҳат чун мутахassisии ҷавон бидуни озмунро пешаву иброз намудааст. Дар фармон омадааст, ки дар оянда ба воситаи тақсимот бе мамоният ба кор қабул намудани ҳатмкунанда-

Бо нияти нек, азму иродай қавӣ, садоқат ба Ватан

- масъулиятро ичро намуда, қонуниятро таҳқим мебахшем!

ҳаллу фасп карда шуда, рӯҳияни даста-ҷамъонаи корҳо бештару афзалтар буда, ҳамаи кор, аз он ҷумла шурӯъ аз боғчай бачагон, мактаби миёна, мактаби олиӣ, бо қадр таъмин намудани корхонаву муассисаву ташкилот ва мақомоти давлатӣ аз рӯи нақшай давлатӣ буд. Мактаббагачон дар овони мактабҳои мединистанд ва эътиқоду боварии комил доштанд, ки агар хуб ҳонӣ ҳатман ба мактаби олиӣ дохил мешавӣ, ё донишҷӯён мединистанд, ки мактаби олиро хуб ҳатм намой, ҳатман ба кор тавсия мешавӣ.

Дар замони мусоир дар давлати демокративу ҷомеаи озод шароити комиллан дигар аст. Ҷавонони мо имрӯз, аз як тараҳ хеле пешрафта буда, фаълияташон, зиндагиашон серпаҳлу мебошад. Баъзе аз ҷавонону наврасони имрӯза дар овони мактабҳои нашон дар озмунҳои гуногуни имлию таълими иштироки намуда, якчанд забони ҳориҷро мединанд, то ҳатто дар мактабҳои ҳориҷӣ таҳсил мекунанд. Дар ҳамин рӯзҳо аз Тоҷикистон зиёда аз 2000 то либили шояд дар қишиварҳои ҳориҷӣ таҳсил намоянд. Аз дигар тараҳ, на-вrasonu ҷavononeҳo xastand, kи ба tаҷorat sаvdo va ё dар istexsopolot mashru' буда, kori xudro аллакай ба roҳ monda, dar zindagӣ makomni xudro ёfta, muvafrqa ҳам gashtaänd. In ta-laboti ҷomeaai ozod ast. Ҷomeaai ozod taqozو menamояd, insonxо niz oзod boшand. Dar sharoiti ҷomeaai oзod andesh, taфakkur, shaxs oзod буда, na-hemasa аз ҷониби қонун ҳама paхluҳоi муносibatҳоi ҷamъияti вa шахsi ба tanzim dароварда mешawad. Misol, dar замони shӯravӣ, agar tala-botoni давлат дар як sol 50 naфar шакли ҳолии маъmuriy hizmati давлатӣ, kи az 20 mайi soli 2009 Prezidenti қiшиwar tасdiқ namudaast, muvoifi буда, ҳавасmandi-vu bavarishti oзumun барои iшғoli mansabҳoi ҳolii maъmuriy hizmati давлатӣ bo roҳi oзumun surat meghirad. Savol ба miён omadanash mumkin ast, ki o дигар bo roҳi oзumun ба maқomoti prokuratura ba kor қabul karدا nameshawad?

Дар оянда бо роҳи oзumun ба maқomoti prokuratura ba kor қabul karда mешawad. Чунки muvoifi m. 18 Қонуни konstitutсионӣ "Dar borani maқomoti prokuratura ҶT" prokuratura ба maқomoti mansabҳoi ҳolii maъmuriy hizmati давлатӣ mutahassisissi ҷavon biduni oзumun dar satxi ҳub ба icro rasonad, қonuniyҳoи chumxuriro riоя va icro kунад, bavarishti komil doram, kи oяндамон az in ҳam hubu beҳtār xoҳad shud.

Ба миён шумории zиёdi ҳatmkanagon, kи ҳама niёzmzandi kи kor-rond, oид ба derfetti on muborizasho ҷavon biduni oзumun dar asosи roҳҳat ба kor қabul karda mешawand. Tibki m. 18 Қonuni konstitutсионӣ "Dar borani maқomoti prokuratura ҶT" pro-

Продолжение с предыдущих номеров.

При рассмотрении вопроса об актуальности понятия "суверенитет" нельзя оставлять без внимания общественное явление, характеризуемое понятием "национальный суверенитет". В последнее время данное понятие в науке нередко используется, как синоним государственного суверенитета. Однако, исходя из принятой юридической терминологии, следует отметить, что категория "национальный суверенитет" характеризует иные явления, нежели категория "государственный суверенитет", и, тем самым, демонстрирует иной подход к носителю и содержанию суверенитета. Национальный суверенитет есть право на политическое, экономическое и культурное самоопределение нации для сохранения своей самобытности, образа жизни, языка, культуры, для обеспечения свободного развития нации.

Таким образом, понятие "суверенитет" в правовой науке используется во всех трех аспектах: как верховное, неотчуждаемое право государства самостоятельно решать свои вопросы внутреннего и внешнего характера, соблюдая законность и общепризнанные принципы и нормы международного права - государственный суверенитет; как верховное, неотчуждаемое право народа определять свою судьбу, быть единственным носителем и выражателем верховной власти в государстве и обществе - народный суверенитет.

нитет; и суверенитет национальный - верховное право нации на самоопределение т.е. право определять свою судьбу, самостоятельно избирать ту или иную форму национально-государственного устройства

Следует отметить, что в науке юриспруденции в настоящее время иногда возникает проблема соотношения государственно-го, национального и народного суверенитетов. По этому вопросу также существуют

Эбзеев: "Народный и национальный суверенитет лежат в основе суверенитета государства, а государственный суверенитет, в свою очередь, является политико-юридической формой выражения полновластия народа и суверенной воли нации и народностей... Под суверенитетом обычно понимают верховенство и полновластие народа, нации или государства".

Суверенитет народа, по мнению таджикского ученного Имомова А.И., полновластие народа, т. е. обладание народом социально-экономическими и политическими средствами для реального участия в управлении делами общества и государства.

Таким образом, категория суверенитета с древнейших времен и до наших дней находится под пристальным вниманием различных исследователей, наделяющих ее порой различным смыслом и содержанием. Также следует отметить, что категорию суверенитета для более точного и полного уяснения необходимо рассматривать в трех аспектах: как народный, национальный и государственный суверенитет. Можно выделить признак, объединяющий эти понятия: верховное право народа, государства или нации на определение своей судьбы и выражение власти.

Диноршоев А.М.
заведующий кафедрой
конституционного права
Гадеев Б.С.
доцент кафедры

ҲАМҚОРИҶОЙ БАЙНАЛМИЛАЛИИ МАҚОМОТИ ГУМРУК

сии танзимкунандай фаъолияти гумрук дар
худ меъёрхоро вобаста ба фаъолияти ҳамко-
рии байналхалқии мақомоти гумрук мустаҳ-
кам ишувадост.

хамкории байналхалқи мақомоти гумruk ба
ҳисоб меравад.

ҳангоми муҳокимаи онҳо, масъулияти шахсии ҳар як командри Раёстаз аз болои ҳолати фаъолият дар соҳаи корӣ ва иҷрои супории алоҳидა ташкил карда мешавад. Раёстази мазкур дар асоси Низомномаи худ дорони ҳукуқ ва вазифаҳое мебошад, ки ба ҳамкороиҳо байналмилалии мақомоти гумрук алоқаманданд.

Рәсәттә җамкориҳо байналхалқи гум-
руй җамкори хурдо би дигар мақомоти дав-
латтاي ба роҳ мемонад. Махсус, ба Вазорати
корҳи ҳориҷин ҶТ ҳамкори мемонад. Аз он
чумла, баҳисобири шинонномаҳо ҳориҷи-
ро, ки аз тарафи Рәсәти Консулии Вазорати
корҳо ҳориҷин ҶТ ба кормандони Ҳадамот
дода шудаанд, тъымин мемоняд.

Дар мачмӯй, асосҳои ҳуқуқи фаъолияти ҳамкорӣ байналхалқии мақомоти гумруқгӯфта, мачмӯй меъёро ҳуқуқе мебошад, ки фаъолияти ҳамкорӣ байналхалқии мақомоти мазкурро муқаррар, муайян ва мустаҳкам месозад. Танҳо дар асоси қонунгузорӣ мумкин аст, ки ин гуна фаъолияти мақомоти гумруду пурра ва муғофики мақсад амали гардад. Бинобар ин, нақши санадҳои меъёри ҳуқуқӣ дар рушда ва танзими фаъолияти ҳамкорӣ байналхалқии мақомоти гумруқ ҶТ аввалин-дарҷа аст.

Дар шароити имрӯза, ки байз мушкилиҳо сиёсӣ, ба монанди хислати байналмиладиро қасб кардан байз ҷинотҳо (терроризми байналмиладиро) гаштадар, ки дигар ҷинотҳо то трансмилӣ) мақомоти гуммуракро зарур аст, ки ҳамкориҳо ва иргитоби байналхалқии ҳудро бо мақомоти гуммурак давлатҳои хориҷӣ ва ташкилотҳои байналхалқӣ таҳкам башад. Зоро, ин гуна мушкилиҳоро танҳо бо тариқи дастасчамӣ ва ҳамо-ҳангисӣ мета-
вон пешгирӣ,
ошкор ва барта-
раф намуд.
Ҳамчунин, иш-
тироқи фაъо-

Зайниддин СОИБОВ
ассистенти кафедраи
хукуқи конституціонӣ

Рахмон Дилшод Саифарбек
дотсенти кафедра ҳуқуқи инсон
ва ҳуқуқшиносси мукосави

Чумхурии Тоҷикистон аз соли 1993 аъзои Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид (СММ) дар бораи ҳуқуқи кӯдак ме-башад ва то имрӯз ба риоиз усули даврият ду матроғиба ба Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак (с. 1998 ва с. 2008) доир ба рағти амалишавии Конвенсияи мазкур ҳисобот пешниҳод намудааст. Мутобиқи тавсияҳои хотимавии Кумита, ки соли 2010 баъди баррасии Ҳисоботи дуюми Тоҷикистон пешниҳод гардида буданд, ҳисоботи навбатни муттаҳидан сеюм, чорум ва панҷум бояд на дартард аз 24 ноҳияни 2015 ба унвонии Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак фиристода мешуд. Ҳамин тавр, бо мақсади иҷрои саривақти ин тавсия аз ҷониби муовини Сарвари ҶТ, раиси Комиссияи наzdи Ҳукумати ҆҃Т оид ба ҳуқуқи кӯдак турӯҳи кории босалоҳият таъсис дода шуд, ки он мутобиқан ба талаботи моддаи 44 Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқи кӯдак ва Маҷмуаи принципҳои роҳбарии ӯндунаандо доир ба шаки ва мазмунни ҳисоботҳои давлатҳои аъзои шартномаҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон (HRI/GEN/2/Rev.6 аз 31 июни 2009) ҳисоботи миллиро таҳия кард.

Дар ҳисобот тамоми дигаргунҳо, ки давоми солҳои 2010-2015 дар соҳаи

ҳуқуқи кӯдак ба амал омадаанд, аз ҷумла испоҳоти қонунгузорӣ, ҷорабиниҳо бобати таъмини ҳуқуқҳои шаҳсӣ, иктисолиду иҷтимоии кӯдакон нишон дода шуданд. Таваҷҷӯҳи маҳсус ба ҳолати таъмини ҳуқуқи кӯдакони мәъъоб ба беларастор, дастрасии онҳо ба қўмақоҳи иҷтимоӣ тиббӣ ва таҳсилот соҳиҳ шудааст. Азбаски ҷалб кӯдакон ба меҳнат, татбиқи шиканҷа ва ҷаҳозӣ ҷисмонӣ нисбати онҳо аз ҷумлаи масъалаҳои мубрами ҳиҷзи ҳуқуқи кӯдакон арзебӣ мегардад, дар ҳисобот иқдомҳои Ҳукумати қишинар дар самти рағби чунин ҳолатҳо муфассал инъикос гардидааст.

Мундариҷаи Ҳисобот аз 8 fasл iborat мебошад, ки мутаносибан ба ҷорҳои умумии амалигардонӣ, мағҳуми "кӯдак", принципҳои умумӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳсӣ, муҳити оиплавӣ ва уҳдадориҳои падару модар, ҳадамоти умумии тиббӣ ва беҳдошт, таҳсилот, фаъолияти фароғатӣ ва фарҳангӣ, ҷорҳои маҳсуси ҳиҷзи

бахшида шудаанд.

Ҳисобот иттилоотро роҷеъ ба ҷорҳониҳо дар самти иҷрои мукаррароти ду Протоколи иловагӣ ба Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак, ки ба савдои кӯдакон, фоҳишагӣ, порнографияи кӯдаконса ва ширкати кӯдакон дар низоҳоҳои мусаллаҳона алокаманд мебошад, фаро намегирад. Таҳияи ҳисобот аз рӯи ин саҳадҳо дар алоҳидагӣ сурат гирифта ис-тодааст.

Дар ҳисобот бо баробари нишон додани вазъи иҷрои тавсияҳои Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак, ҳамчунин саҳамҳои афазиятноки сиёсати Ҳукумати ҷумҳурий дар ҷодаи ҳуқуқи кӯдакон барои солҳои онҳо низ дарҷ гардидаанд. Ин саҳамҳои афазиятнокар дар як қатор барнома ва стратегияҳо, ба монанди Стратегияи миллии саломатии аҳолии ҆҃Т барои солҳои 2010-2020 аз 2 августи соли 2010, №368, Стратегияи миллии рушди маориф дар ҆҃Т барои то соли 2020 аз 30

июни соли 2012, №334, "Дар бораи Барномаи милли оид ба барҳамдиҳии шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдакон дар ҆҃Т барои солҳои 2015-2020, аз 31 октябрини соли 2014, №690, "Дар бораи Барномаи давлатӣ оид ба ғашгирӣ зӯроварӣ дар оила дар ҆҃Т барои солҳои 2014-2023, аз 3 майи соли 2014, №294 инъикос ёфтанд, ки амалишавии онҳо боиси риоя ва таъмини даҳлдори ҳуқуқ ва озодиҳои кӯдакон шуда метавонад.

Ҳамин тавр, санаи 23 ноҳияи соли ҷорӣ ҳисоботи даврии муттаҳидан сеюм, чорум ва панҷуми ҆҃Т оид ба рағти иҷрои Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқи кӯдак барои солҳои 2010-2015 дастарҳои дафтари Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак гардида. Ҳоло санаи дифои ин ҳисобот аниқ нагардидааст. Вале мутманӣ ҳаст, ки он аз ҷониби ҳамаи низҳодҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон мусбат пазирӣ ва баҳоргузорӣ шуда, ба туфайли он нуғуз ва мартабаи қишинар боло бурда мешавад.

ЭЪЛОМИЯИ ҲУҚУҚИ БАШАР - ПУШТИБОНИ ОЗОДИИ ИНСОН

Бо эълон намудани истиқолият дар қишиваромон испоҳоти ҳуқуқӣ оғоз гардида, аввалин Сарқонуну ҆҃Т дар даврони истиқолият қабул карда шуд. Дар Сарқонун қабул аз ҳамаи мӯқаддастарин аризаш инсон ва ҳуқуқи озодиҳои ў ҆҃Эълон шуд ва тамоми руҳҳои давлат барои амалан таъмин намудани ҳуқуқи инсон маъсӯл гардидаанд.

Яке аз санадҳои муҳимме, ки дар ин-кишифи ҳуқуқи инсон нақши бузург додар, Эъломияи умумии ҳуқуқи башар мебошад. Он 10-уми деқабри соли 1948 аз ҷониби Ассамблеяи Генерали СММ қабул карда шуд.

Бояд қайд карда, ки Сарқонуну ҆҃Т ба стандартҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон, махсусан Эъломияи умумии ҳуқуқи башар ҷавобӣ буда, аз он сарҷашма гирифтааст. Чунончи тибқи к. 2 моддаи 1-и Конститути Тоҷикистон ҳамчун давлати иҷтимоӣ муарриғӣ карда шудааст. Давлат ба тамоми та-бâқâҳои ниёзманди аҳолӣ, аз ҷумла кӯдакони ятими бепарастор, оилаҳои камбизиҳо, пирони дастнавии бемор, мәъюбон ва ғайраро зери парастори ғароҳони махсуси худ гирифтааст.

Дар моддаи 5-и Сарқонун бошад, инсон ва ҳуқуқи озодиҳоҳо аризи олиъ зетириро шуда, дар навбати аввал зери ҳимояи давлат қарор доранд. Дар

моддаи 18 бошад ҳуқуқи инсон ба зин-дагӣ кафолат дода шудааст, ки он аз Эъломияи умумии ҳуқуқи башар маншâ мегирад. Зоро дар моддаи 3 Эъломияи омадааст: "Ҳар як инсон ба ҳаёт, озодӣ ва даҳхлонпазирии шаҳсӣ ҳақ дорад".

Аз таъриҳи маълум аст, ки дар ас-рӯи 6-5 пеш аз мелод, тоҷикон давлате доштанд, бо номи Ҳаҳоманишиён, ки подҳоши он Куруши Кабир буд. Дар даврони ҳуқуමониаш Куруши Кабир соли 539 пеш аз мелод, аввалин Сарқонуну давраи худро қабул ва эълон

кард, ки бо номи Эъломияи ҳуқуқи башари Куруши Кабир машҳур аст.

Ба андешаи ман Эъломияи умумии ҳуқуқи башари соли 1948 аз Эъломияи Куруши Кабир сарҷашма мегирад. Зоро дар Эъломияи Куруши Кабир ба эҳтироми шаҳсият, ҳуқуқи озодиҳои ў, махсусан озодии дину мазҳаб, моли-кият, ҳаракат таваҷҷӯҳи бештар дода шудааст ва Куруши ҳамаро ба бародарии баробарӣ даъват менамуд.

Бо гузашти вакт, пас аз ҳазорсолаҳо инак, санаи 10-уми деқабр ҳамчун рӯзи ҳуқуқи инсон ҷашн гирифта мешавад. Ифтихормандем, ки дар қишинари рӯзи қабули Эъломияи умумии ҳуқуқи башар, ки аз Эъломияи Куруши Ҳамшâ мегирад, қайд карда мешавад. Зоро Эъломияи умумии ҳуқуқи башар кафили озодии инсон аст. Рӯзи ҳуқуқи инсон муборак!

Санаи 9-уми декабри соли чорй палатаи поёни парлумон Қонуну ҶТ "Дар бораи Асосгузори сулху ваҳдати миллӣ - Пешвӣ миллат"-ро қабул намуд. Зарурити таърихи қабули қонуну мазкурро дар шакли муҳтасар чунин тавзех медиҳем.

Натиҷаи фаъолияти ҷиддӣ ва бисёрсамти Эмомали Раҳмон давлатдории миллӣ тоҷикон аз вартаи ногӯбӯд начот ёфт, тамомияти арзии Тоҷикистон ҳамчун давлати ягона ҳифз шуд, аркони асосии сиёсӣ, идорӣ ва қудратии давлатдории миллӣ мо ҳӯҷа ва барқарор гашт, миллати тоҷик ҳамчун воҳиди ягонаи сиёсии этинофарҳангӣ ҳӯҷа ва ҳифз гардида, ваҳдати миллӣ дар Тоҷикистон таъмин шуд, зерсоҳторҳо зарурӣ ваҳдати миллӣ барқарор гардидаанд, соҳти давлатӣ ва савти сиёсии давлатдории тоҷикон дар замони мусоир мушаҳҳас шуд, соҳаҳои асосии ҳоҷагии ҳалқи мамлакат барқарор гашт ва ниҳоят, Тоҷикистон ҳамчун давлати соҳибистикӣ ҷойгӯҳи устувори худро дар арсаи байналмилалӣ касб намуд.

ЭМОМАЛӢ РАҲМОН - ПОЯГУЗОРИ ДАВЛАТИ МИЛЛӢ

Аз нигоҳи илми сиёсат ва аз наҳарни фанни давлатдорӣ ҳамаи инҷи маъно дорад? Ин ҳакиқати инкорнопазирӣ ба он маъност, ки аввалан, Эмомали Раҳмон рисолати таърихии худро дар назди ватан, миллат ва таърихӣ ба ҷой овард. Яъне, он вазифаҳои таърихие, ки дар назди ӯ, ҳамчун Сарвари давлати тоҷикон гузашта шуда буд, ҷомаи амал пӯшиданд.

Дурум, ин дастовардҳо ба он маъност, ки зери сарварии ӯ Тоҷикистон

ҳамчун давлати мустақил ва устувор ба як воқеяти инкорнопазирӣ таърихӣ ва сиёсӣ табдил ёфт. Имрӯзҳо дар таҳлилҳои илмии сиёсӣ нисбат ба қишварҳо, ки масъалаҳои асосии сарнавишти худро ҳал карда натавонистаанд ва онҷаи буду на будашон ҳанӯз рӯшан нест, истилоҳи "давлатҳои ноком"-ро ба кор мебаранд. Ва ғоҳо бадҳоҳони давлатдории тоҷикон низ меҳостанд, ки давлати мо маҳз дар ин радиф қарор

гирад. Вале имрӯз, мо метавонем бо сарбаландию ифтихор ӯзлон намоем, ки Тоҷикистон зери роҳбарии Эмомали Раҳмон ҳамчун давлати мустақил барпо шуд, ҳамчун воқеяти устувори таърихи сиёсӣ доир гашт! Дигар ҳеч касе ва ҳеч нерӯе наметавонад, ки мавҷудияти Тоҷикистон, истиқолияти давлатӣ ва ягонагии қишвари моро зери суол ғузорад.

Бинобар ин, имрӯз мо бо камоли масъулият дар баробари рӯҳи бузурги ниёғонамон, дар пеши таърихи пурғоҷеани миллатамон, дар баробари рӯҳи ҷовидони курбониёни ин роҳи мӯқаддас ва дар назди ҳалқои ба мо дӯстӣ ҷаҳон ӯзлон намоем, ки рисолати таърихии худро ба ҷой овардем, давлати худро соҳиби кардем, ҳифз намудем ва ҳифз ҳоҳем намуд. Ин аст дастоварди муҳимтарини фаъолияти сарварии Эмомали Раҳмон ҳамчун фарзанди ватан ва пешвои миллат.

Акунн Эмомали Раҳмон ҳамчун роҳбари баркамод дар шароити ниҳоят мураккаби сиёсии амниятии минтақа ва ҷаҳон Тоҷикистонро чун узви сарбаланди ҷомеаи ҷаҳонӣ бо камоли масъулият мурарифӣ менамояд. Бо назардоши ҳассосияту пеҷидагии фазои сиёсии амниятии минтақа ва ҷаҳон бояд гуфт, ки дар ҳақиқат, дар ҷунин марҳалайи пеҷидай таърихӣ ин мамлакат бояд ҷунин пешвои пухтакору озмудае дошта бошад.

Имрӯз мардуми Тоҷикистон ба Эмомали Раҳмон на ҳамчун ба як роҳбари оддӣ, балки ҳамчун ба як наҷотбахши давлат, сарчамъунаандай миллат, кафили сулху ваҳдат, эҷӯғари фарҳангии миллӣ, бунёдгузорӣ мактаби давлатдории мусоирӣ миллӣ ва дар маҷмӯӣ, ҳамчун ба мемори давлатдории навини тоҷикон ва пешвои өтирофшудаи умумии миллӣ менигарад. Пас, пешвои миллат будани Эмомали Раҳмон як мансаб ё як унвон нест, балки пеш-

вои миллат будани ў як ҷойгоҳ аст, ки нақӯ ва як рисолати таърихиест, ки ў дар шоҳидии тамоми мардум ба он расидааст.

Ин аст, ки дар Тоҷикистон имрӯза ҷонибдорӣ аз Эмомали Раҳмон маънои васеътар аз ҷонибдорӣ аз як шахсро гирифтааст, балки ҷонибдорӣ аз ў ба маънои ҷонибдорӣ аз озанди устувори давлатдории миллӣ, аз истиқолияти сиёсӣ ва фикрии миллат, аз низоми давлатдорӣ, аз суботу амниятии ҷомеа ва ҷонибдорӣ аз ваҳдату сарчамъии миллат мебошад. Зеро сириши мардумӣ, эҳсоси худӣ, иродай қавӣ ва таҷрибаи бузурги Эмомали Раҳмон қалби ҳар шаҳрвандро саршор аз ҳиссии боварио ӯзтимод ба фардо, ба ояндаи фарзандони худ ва ба дурнамо давлату миллат менамояд.

Ин ҳолати нодирест, ки мардум ба роҳбари худ ҳамчун ба худ, балки бештар аз худ боварӣ ва ӯзтимод барад. Ин аст моҳияти пешвои миллат будан. Ин аст моҳияти ба таври воқеӣ ва ба таври комилан табӣи пешвои миллат будан.

Парвона МИРЗОЕВ
дотсенти кафедраи ҳуқуқи
соҳибкорӣ ва тиҷорат

Криминалистика аслан илми амалй ба ҳисоб рафта, дар рафти тафтиш ва ошкор намудани чиноят нақши калон мебозад. Беҳуда нест, ки солҳои охир дар мақомотҳои ҳифзи ҳуқук нисбати ин илм таваҷҷӯҳи бевосита зоҳир мекунанд. Маълум, ки дар рафти гузаронидани тамоми амалҳои тафтишӣ ва ҷорабинии оперативӣ-ҷустуҷӯӣ аз воситаҳои илмӣ-техники бо місади тафтиш ва ошкор намудани чиноят истифода мебаранд. Ин гуфтаҳоро бо қарори Ҳукумати ҶТ "Дар бораи муқаррар намудани номгӯи намудҳои воситаҳои маҳсуси технике, ки барои файришкорӣ ба даст овар-

фақат фарқ кардан мумкин аст, балки айнияти шахси мушахрасро муайян кардан мумкин аст.

Дар соли 1877 табиби инглис Улям Хершел дар маркази вилояти Ҳиндустон шаҳри Ҳуғли ҳазорҳо пайҳои ангуштҳои дасти одамҳоро мушоҳида карда, ба хулоса омадааст, ки аз рӯи маҷмӯи аломатҳои ҳатҳои папиллярӣ қисми ноҳунаки ҳар як ангушти дасти одам айнияти шахси мушахрасро муайян кардан мумкин аст.

Дар солҳои 1870-1880 дар Япония шаҳрванди Шотландия Генри Фолдс ва дар Англия Френсис Гальтон айнияти будани ҳатҳои па-

масъалаҳои ҳатҳои папиллярӣ бо мақсади муайян намудани айнияти одам аз рӯй ҳатҳои даст асарҳои ҳудро эҷод намудаанд.

Соли 1924 сардори мақомоти пулиси ИМА Эдвар Гувер айнияти дактилоскопири дар ҷамаи штатҳо ҷорӣ мекунад.

Вале олимони аврупоӣ таърихи илми криминалистикаро мавриди таҳлил ҷарор дода, аз давлатҳои Шарқ ва Осиёи Миёна мадди назар кардаанд, ҷонки илми амалии криминалистика дар ин давлатҳо ҷандан садсолаҳо пештар ба вуҷуд омадааст. Авалин маротиба илме, ки имрӯз бо номи дактилоскопия

Аvez Назаров
мудири кафедраи криминалистика ва фаъолияти экспертизаи судӣ

кашфиётҳо ҳанӯз 1400 сол пеш дар китоби мӯжаддаси Қуръон зикр шуда буданд. Иловатан гуфттан мумкин аст, ки ҳалқи тоҷик аз қадимулайём ба ҷони имзо изи ангушти қалони дасти ростро ҳамчун нишонаи тасдиқкунандай шахсият ва ё ҳуҷҷат мегузаштанд, пас аз ин хулоса кардан мумкин аст, ки дар он вақтҳо мутахасисоне мавҷуд буданд, ки дар ҳолати ба миён омадани баҳсҳо имконияти айният намудани ин изҳоро дошт.

Яке аз авалинҳо шуда профессор И.Н. Якимов мағфуми илми криминалистикаро ҳамчун илми табииштӣ, тиб ва технике, ки бо мақсади тафтиши чиноята ва омӯҳтани ҳусусиятҳои физиологӣ ва ахлоқии шахсияти чиноятор истифода бурда мешаванд, зикр кардааст. Баъдан А.И. Винберг криминалистикаро ҳамчун илм дар бораи тарзҳои техникӣ, тактикӣ ва воситаҳои бозёфт, замкунӣ, сабт ва тадқикии далелҳои судие, ки барои фоши намудани чинояҳо, ёфтани гунаҳкорон ва кор карда баровардани воситаҳои пешгирии чиноят истифода бурда мешавад, таъриф дода буд. Дар соли 1967 Р.С. Белкин криминалистикаро ҳамчун илм дар бораи қонуниятиҳои пайдоиш, замкунӣ, тадқиқӣ ва истифода бурдани далелҳо ва дар асоси дарки ин қонуниятиҳои коркарди восита, роҳҳои тадқиқоти судӣ ва инчунин пешгирии чиноят таъриф дода буд, ки ин мағфуми то ҳол ба ҳайси мағфуми расмии илми криминалистика баромад мекунад.

пиллярӣ қисми ноҳунаки ҳар як ангуштро исбот кардаанд. Дар асоси ин ихтироҳо дар Франсия, Англия, Америка ва дар дигар давлатҳо қайдҳои дактилоскопӣ ҷорӣ карда шудааст.

Нимаи дуюми асари 19 олими австралий Ганс Гросс асари ҳудро бо номи "Роҳнамо барои мӯфаттишон" рӯи чоп баровард, ки он аввалин китоби дарсии криминалистика дар он солҳо ба шумор мерафт. Соли 1888 дар Олмон Элбер ва аввалҳои асари XX дар Италия Эдмонд Локар дар

машҳур аст, дар Қуръони Карим дарҷ шудааст: "...балки қодирем бар ин, ки ҳамвор кунем сари ангуштҳояшро..." (Сураи Қиёмат, оъяти 3). Дар ин оъяти "сари ангуштон" ишорат бар ин аст, ки изу нақши сари ангуштони дасти ҳар як шахс инфиридорӣ буда, аз дигаре фарқ дорад. Агар чи илми имрӯзани криминалистикаи Аврупо исботи инфиридорӣ будани изи ангуштони дастро вобаста ба кашфиётҳои соли 1877-и табиби инглис Улям Хершел вобаста донад, аммо ин

Имрӯз ба ҳар як сокини кишвар равшан аст, ки ин фазои сулху ором ва мусоид барои рушд дар ин сарзамини бихиштосо - Тоҷикистон соҳаи заҳмату талошҳои Пешвои Миллат - Эмомали Раҳмон сарчашма мегирад.

Чунки замоне, ки кишварро буҳрони амиқи иқтисодӣ, иҷтимоию фарҳангӣ, соҳторҳои давлатӣ фалаҷ, миллатро парокандагио ба ояндаи ноумедиҳо фаро гирифта буд, ҷомеаи Тоҷикистонро сарвarez лозим буд, ки ин омилҳоро аз ин сарзамин бартараф созаду миллатро сарчамӯъ давлатро эҳё кунад. Ба амри тақдир ба бо ҳадди Худо дар Иҷлосияи 16-уми таърихии Ҳуҷанд ба мақоми сардори давлат шахси ҷавоне интихоб шуд, ки бо назари солими созанд ва дарки вазъият, новобаста аз ҳатару таҳдидҳои фишоровар, манфиатҳои миллиро аз мағнифатҳои гурӯҳ боло гузошту роҳи дурустӣ рушди миллату давлатро муайян соҳт ва на ба зиддияту мустаҳкам кардани буҳрони ҷангӣ шаҳрвандӣ, балки бо андешаи баромадан аз ин варта бо ҷӯстани роҳи сулҳ дар арсаи сиёсӣ шомил гашт, ки ба ояндаи таърихи навини сиёсии миллати тоҷик таъсири мусбат гузошт.

Воқеан дар он давра ба зиммаи сарвари тозаинтиҳобу ҷавон Эмомали Раҳмон масъалаҳои хомӯш

Раҷабов М.Н. мудири кафедраи ҳуқуқи байнамиллатӣ

кардани ҷангӣ шаҳрвандӣ, баргардонидани гурезаҳо ба мақоми зисташон ва таъмини амнияти онҳо, азnavosizию таҳқими низоми давлатдорӣ, эҷод намудани фазои бοъзтимуду ҳамзистӣ дар ҷомеа, таъмини рушди босуботи иқтисодиву иҷтимоӣ, дарёfti ҷойгоҳи мувоғӣ дар арсаи байнамиллатӣ вогузор шуда буд.

Дар чунин вазъияти пеҷидаву мураккаб Эмомали Раҳмон масъ-

ЭМОМАЛӢ РАҲМОН - ПЕШВОИ МИЛЛАТ

улияни таърихиҳо дар назди миллату давлат ба зима гирифт ва ҳушбахтона бо сари баланд аз уҳдан ҳалли ҳамаи масъалаҳои voguzorshuda баромад ва ба ҷаҳониён бори дигар ин миллатро ҷун миллати соҳибфарҳангу соҳибтамаддун ва соҳибдавлат муарифӣ соҳт.

Дар ҳолати мавҷудияти ҳавфи ҳамҷун давлати мустақил барҳам xурдани Тоҷикистон ва ҳамҷун миллат нобуд шудани тоҷикон бо нияти неку боварии комил ба ояндаи миллату давлати тоҷикон Сардори давлат Эмомали Раҳмон ба мардум ва ҷаҳониён гуфт, ки "Мо давлатамонро обод мекунем ва соҳиб мекунем".

То баргузории Иҷлосияи Ҳуҷанд төъдоди гурезаҳо дар кишвар аниқ набуд, аз ин нигоҳ Сарвари тозаинтиҳобшудаи давлат Эмомали Раҳмон дарк мекард, ки мушкилоти гурезаҳо ва ҳалли онҳо яке аз омилҳои асосии ба эътидол овардани вазъи кишвар ва расидан ба сулҳ мебошад.

Бо чунин назардошт аз лаҳзаи

нахустини фаъолият бо садоқату самимият ва қатъӣ иброз дошт, ки "То охирин гуреза ба Ватан барнагардад, ҳудро ҳамчун роҳбари давлат оҳосиб намекунад". Суҳани аввалини Президенти ҶТ Эмомали Раҳмон дар он Иҷлосияи таърихии XVI-уми Шурои Оли ба ҳайси роҳбари нави интихоб гардидаи давлат чунин буданд: "Ман барои барқарор кардани сулҳ дар Тоҷикистон ва баргардонидани ҳамаи гурезаҳо ба Ватан, тайёр ҳастам ҳаётамро қурбон кунам". Ин гуна суханон ба дили ҳамаи шаҳрвандони кишваронамон умеди сулҳу осоишро нақш баст ва аз соли 1993 сар карда, раванди бозгардонидани мардуми ҷаҳбидои парешонҳои Тоҷикистон ба ҷойҳои зисти доимиашон пайи ҳам ҳалли ҳудро пайдо мекард...

Ҳушбахтона, имрӯз он суханон воқеяни хешро нишон дод. Бояд гуфт, ки имрӯз Тоҷикистонро 147 давлати ҷаҳон мешиносад ва бо 128 кишвар робитаи дипломатӣ дорад, ки он натиҷаи сулҳу субот ва ҳаҷдати миллии кишвар аст. Ҳамин тарӣ, ҳаҷдати миллий дар радифи таҳқими истиқлoliyati давлатӣ, бажамони миллат ва рушди он, инчунин дар баланд бардоштани манзalati bainamillati заминai uestuvor гузоштааст. Роҳбари давлати тоҷикон Эмомали Раҳмон барои қобилияти нотакро-

ри ваҳдатофарӣ дар соли 2005 аз ҷониби Федератсияи байнамillati сулҳ ва ризоият бо ҷоизаи оли - медали тиллӣ "Барои таҳқими сулҳ ва ризоият байни ҳалқҳо" мушарраф гардонida шуд, ки он ифодагари эътирофи байнамillati сарвари давлати тоҷикон мебошад.

Президенти ҶТ, муҳтаром Эмомали Раҳмон дар таърихи навини Тоҷикистон асосгузори сулҳ ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат мебошад, ки имрӯз ҳар як фарди кишвар дақиқ ин воқеяни тро медонад. Зеро саҳми беназирро дар ба даст овардани сулҳ ваҳдати миллӣ ин шаҳсияти беназар ва фарзанди ҷонисори миллат Эмомали Раҳмон гузоштааст. Бунёди низоми давлатдории Тоҷикистон соҳибистикол бо номи вай алоқаманд аст ва дар дунё Тоҷикистонро ҳамҷун давлати соҳибхтиёр, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ, ягона ва иҷтимоӣ шинохтан нақши ин фарзанди фарзонаи миллат басо бузург мебошад.

Имрӯzҳо ҳамагон комилан эътироф мекунанд, ки миллатро аз парокандагӣ, давлатро аз нестшавӣ ва ҳалқро аз ҷангӣ шаҳрвандӣ Эмомали Раҳмон бо заҳмату ҷонисориҳояш раҳо намудааст ва рушди сиёсӣ, иқтисодиву иҷтимоӣ ва таърихиву фарҳангии давлати муста-

**Маҳмудов И.Т.
мудири кафедраи ҳуқуқи судӣ
ва назорати прокурорӣ**

кили Тоҷикистон ба хизматҳои бузургу тақдирсози Эмомали Раҳмон вобаста аст. Бо чунин назардошт, арҷ гузоштан ва эътироф кардани Эмомали Раҳмон ҳамҷун Асосгузории сулҳ ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат раванди мӯқаррарии табиии ҷомеаи Тоҷикистон ва ҳоҳиши амру вичдони ҳар як фарди он мебошад. Аҳсан ба чунин миллат ва чунин модару сарзamin, ки чунин фарзанди ҷонисорро ба дунё овард ва ба воярасонд, ки хоҳу об, мардум ва ин сарзaminro аз xesh bewštar dӯst doštou ҳudro bâxri obodӣ, xurramӣ, sarbalandии мардуми ин сарзamin bâxshid, миллатро комил ва давлатро воҳид намуд. Зиҳӣ, Пешвои миллат - Эмомали Раҳмон!

« Бунёди низоми давлатдории Тоҷикистони соҳибистикол бо номи вай алоқаманд аст ва дар дунё Тоҷикистонро ҳамҷун давлати соҳибхтиёр, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ, ягона ва иҷтимоӣ шинохтан нақши ин фарзанди фарзонаи миллат басо бузург мебошад. »

**Факултети ҳуқуқшиносии
ДМТ аз чумлаи марказҳои
бонуфузи илми-таълимӣ ва
базаи асосии омода
намудани кадрҳои
ҳуқуқшинос дар қишвар
маҳсуб меёбад. Тӯли
солҳои охир дастовардҳои
илмии факултет беназир
буда, дар амлисозии
сиёсати илми ҳуқуқи
кишвар фаъолона иштирок
менамояд. Аз ин рӯ,
тасмим гирифта шуд бо
муовини декани факултети
ҳуқуқшиносии ДМТ оид ба
ilm ва robitaҳоi
байналмилалӣ, номзади
ilmҳоi ҳуқуқшиносӣ
Қурбонализода Нурулло
Шамсулло дар ин самт
суҳбате ороем.**

- Нахуст дар бораи ҳайати кадрӣ
ва унвондори факултет маълумот
дода, мегуфтед, ки корҳои илмӣ таъдикотӣ
дар кадом самтҳо пеш бурда
да мешавад?

- Ташаккури зиёд. Шумораи умумии
устодони факултети ҳуқуқшиносӣ дар
айни замон 140 нафарро ташкил мебдиҳад, ки аз ин шумора 22 нафара
шон занҳо мебошанд. Дар қатори онҳо 2 нафар академики АИ ҶТ, 16 на
фарашон доктори илми ҳуқуқ, 58 на
фар номзади илми ҳуқуқ (аз чумла 10
нафар занҳо) фаъолиятандаранд.

Равандҳои илмии фаъолияти
илмӣ-тадқиқотии факултети ҳуқуқши
носӣ гуногунчаба буда, он ба масъа
лаҳои гуногуни назария ва таърихи
давлат ва ҳуқуқ, соҳаҳои ҳуқуқи ҶТ, ба
монанди ҳуқуқи граждани, ҳуқуқи
оипавӣ, ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат,
ҳуқуқи андоз, ҳуқуқи молия, ҳуқуқи
цинояти, мурофиаи граждани, ҳуқуқи
судӣ ва назорати прокурорӣ, ҳуқуқи
байналхалқии оммавӣ, ҳуқуқи байналх
алқии хусусӣ, ҳуқуқи замин, ҳуқуқи
таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқи экологӣ,
ҳуқуқи нақлиёт, ҳуқуқи қишоварӣ ва
ғайраҳо бахшида шудааст.

- Дар тӯли 4 соли охир дастовардҳои
илмии факултет чӣ гуна аст?

- Дар тӯли 4 соли охирни фаъолия
ти худ факултети ҳуқуқшиносии ДМТ
бо саёни кӯшишҳои декани муҳтарам, доктори илмҳоi ҳуқуқ, профессор Насуридинов Э.С. ба дастовардҳои хеле
баланди илмӣ ноил гардидааст. Аз
чумла: Устодони факултет дар 153
конференсияҳои байналхалқӣ, 327
ҷумхурийӣ ва 143 конференсияҳои
умумdoniшишӣ баромад кардаанд.

Яке аз самтҳои асосии фаъолияти
илмӣ-тадқиқотии устодони факултет
ро аспирантури ташкил медиҳад. Дар
факултети ҳуқуқшиносӣ дар муддати
4 сол 179 аспирант таҳсил намудааст,
ки аз ин шумора 56 нафар дар шӯбай
рӯзона ва 123 нафари бокимон
доро аспирантони шӯбайи гоибона
ташкил медиҳад.

Дар тӯли солҳои 2012, 2013, 2014,
2015 дар маҷмӯи 2147 маводҳои илмӣ
ба табъ расидаанд, ки онро 121 монография,
38 китоби дарсӣ, 191 воситаи

федраҳо фаъолият карданд, ки зиёд
да 3036 нафар донишҷӯён азъоз
ин маҳфилҳоро ташкил медиҳанд.

- Дар ин муддат чӣ қадар рисо
лаҳои номзадиву доктори ҳимоя
карда шуд?

- Агар мо ба чор соли фаъолияти
факултети ҳуқуқшиносӣ (2012-2015)
назар афканим дар маҷмӯи 44 рисо
лаҳои илмӣ дифъо карда шудааст, ки
аз ин шумора 9 рисолаи докторӣ ва
35 рисолаҳои номзадӣ мебошанд. Ин
рисолаҳо асосан аз рӯи ихтисаҳои
12.00.01, 12.00.02, 12.00.03, 12.00.08,
ва 12.00.14 мебошанд.

- Риштаҳои илмие, ки дар Тоҷики
стон шӯрои дифъо надоранд ва ҶТ
ба ҷунин кадрҳо ниёз дорад, шумо
раи унвондоронаш дар қадом вазъ
қарор дорад?

- Аслан дар ҶТ танҳо аз рӯи ихти
саҳои 12.00.01 - назария ва таърихи
давлат ва ҳуқуқ, таърихи таълимот оид
ба ҳуқуқ ва давлат ва 12.00.03 - ҳуқуқи

задиро дифъо намуд. Рӯзи 8-уми ок
тябрини соли 2015 башад, дар назди
ҳамин донишгоҳ Динорзода А.М. - муд
дири кафедраи ҳуқуқи конститутсионӣ
рисолаи докториашро аз рӯи ихтиса
ҳои "12.00.02 Ҳуқуқи конститутсионӣ, муро
фиаи суди конститутсионӣ, ҳуқуқи
муниципали" дифъо намуд. Боиси ҳу
нудист, ки рӯзи 19-уми сентябрини соли
ҷорӣ Ғафуров А.Д. - н.и.ҳ., дотсенти ка
федраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат
дар Донишгоҳи давлатии Қирғизистон
рисолаи докториашро аз рӯи ихтиса
ҳои "12.00.01 - Назария ва таърихи
давлат ва ҳуқуқ, таърихи таълимот оид
ба ҳуқуқ ва давлат" ва "12.00.14 - ҳуқуқи
маъмурӣ, ҳуқуқи мурофиаи маъмурӣ"
саҳаландона дифъо намуд.

Ба ғайр аз ин бароу тайёр намуда
ни мутахассисон дар соҳаи крими
нистика ва фаъолияти экспертизии
судӣ аз ҳисоби устодони ҷавони фа
култет ба ФР равон карда мешаванд.
Аз чумла ассистенти кафедраи крими

ДАСТОВАРДҲОИ

таълимот, 184 дастури методӣ, 51 фи
шурда ва 1562 мақолаҳои илми о
мавӣ ташкил медиҳад.

Тули 4 соли охир дар факултет 11
шумораи мачаллаи илмӣ-иттилоотии
"Ҳаётӣ ҳуқуқӣ" (Правовая жизнь) аз ҷон
баромад. Дар шумораҳои зикр гарди
да мақолаи илмӣ, тафсир, тақриз,
ёдоштҳои устодони факултет ва оли
монии барҷастаи Федератсияи Россия, Ҷумхурии
Олмон, Ҷумхурии Қазоқистон, Ҷумхурии
Молдова ва қармандони мақомоти
ҳифзи ҳуқуқ ба табъ расидаанд. Дар
баробарӣ ин то имрӯз 31 шумораи
рӯзномаи "Минбари ҳуқуқшиносӣ" аз
ҷон баромад, ки дар он мақолаҳои уст
одон, қармандони соҳаҳои гуногун ва
донишҷӯёни факултет чоп карда шуда
анд. (Шуморае, ки дар даст даред №32-33)-юм аст - аз редаксия)

Дар давраи 4 соли охир дар фа
култети ҳуқуқшиносӣ ҳамагӣ 172 маҳ
филҳои илмӣ-назариявии назди ка

граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи
оипавӣ; ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ
шӯрои дифъо вуҷуд дорад ва аз ри
штаҳои номбурда шумораи устодоне, ки
дифъо кардаанд ва унвони илмӣ до
ранд хеле зиёд аст, танҳо шумораи
докторон аз рӯи ихтисаҳои 12.00.03
ҳоло ҳам ҷаоноатманд буда наметаво
над. Дар хусуси дигар ихтисаҳо, ки
дар ҶТ шӯрои дифъо надоранд, ал
батта нафарони унвондор ангуштшу
моранд. Новобаста аз ин ҳолат уст
одони факултети ҳуқуқшиносӣ аз рӯи
ихтисаҳо, ки Тоҷикистон ба ҷунин
мутахассисон ниёз доранд, дар ҳор
ҷониши ҳуқуқи ҳимоя мекунанд. Дар ин
самт ДМТ бо ҷандин донишгоҳу до
нишкадаҳои бузурги Федератсияи
Россия ва дигар давлатҳо робита зич
дорад. Аз чумла дар шӯрои дифъо на
зди Донишгоҳи давлатии Москва ба
номи В. Ломоносов аз рӯи ихтисаҳои
12.00.09 - мурофиаи цинояти Парвиз
Абдуллоев соли 2014 рисолаи ном-

налистика ва фаъолияти экспертизии
судӣ Қодиров Далер ҷиҳати омода ва
дифъо кардан рисолаи номзадиаш
ба Донишгоҳи (Академияи) юридикӣ
шâҳри Москва фиристода шуд.

Дар маҷмӯи факултети ҳуқуқши
носӣ барои омода намудани мутах
ассисон аз рӯи риштаҳо, ки дар ҶТ
шӯрои дифъо надоранд, корҳои сама
рабаҳаш анҷом дода истодааст ва ман
ғирӯ мекунам солҳои наздиқ ин но
расой низ аз байн меравад. Чунки ба
ғайр аз оне, ки дар ҳориҷи қишин
ҳимояҳо гузаронида мешаванд, дар
ҶТ аллакай докторантураси "PHD" амал
мекунад, ки мутахассисон дар ихтиса
ҳои набуда мувофиқи ин низом таेर
карда мешаванд.

- Нашри китобҳои дарсӣ дар
камони саҳҳои ҳимояҳо!

- Нашри китобҳои дарсӣ хеле хуб
ба роҳ монда шудааст. Дар 4 соли
охир дар факултет 38 китоби дарсӣ ба
чоп расидааст. Китобҳои дарсӣ аслан

аз фанҳои мурофиаи чиноятӣ, мурофиаи граждани, назорати прокурорӣ, ҳукуқи кӯҳӣ, ҳукуки байналхалқии обӣ, ҳукуки байналхалқии иқтисодӣ намерасанд, ки устодони факултет дар самти таҳия ва чопи ин китобҳо нақшачорабиниҳо тартиб дода, корро ҷоннок карда истодиаанд. Боси ҳушнудист, ки дар факултети ҳукуқшиносӣ рӯзҳои наздик бори аввал китобҳо дарсӣ ва воситаҳои таълимӣ аз фанҳои гуногун ба ҷон расиданд. Аз ҷумла: Ҳукуки замини ҶТ (муаллиф Соҳибов М.М.), Ҳукуки экологияи ҶТ (муаллифон Курбонов Қ.Б., Соҳибов М.М., Кутбиддинов Ф.), Ҳукуқшиносӣ мӯкоисавӣ (муаллифон Сафаров Б.А., Сайдизода Ҷ.). Ҳамзамон китобҳо дарсие, ки пештар буданд, бо дар назардошта вазъи қонунгузорӣ ва пешрафту тағйиротҳои ҷомеа аз нав таҳия карда мешаванд. Аз ҷумла ҳаҷтаи сипаригардида китоби дарсии нав аз фанни Ҳукуки соҳибкории ҶТ дар ҳаҷми 600

Илова ба ин ба лоиҳаҳо қарори Пленуми Суди Олии ҶТ "Оид ба татбики мезбэрҳои Конституцияи ҶТ ҳангоми амали намудани адолати судӣ", поиҳаи Қарори Пленуми Суди Олии ҶТ "Дар бораи риоя намудани принсипи ошкоро будани муҳокимаи судӣ ва ҳукуки дастрасии иттилоот оид ба фаъолияти судҳо", поиҳаи Қарорҳои Пленуми Суди Олии ҶТ "Дар бораи татбик намудани қонунзурӣ ҳангомии баррасии парвандахои ҷиноятни ҳусусияти экстремистӣ (ифротгарӣ) дошта", поиҳаи Қарори Пленуми Суди Олии иқтисадии ҶТ "Дарбораи бараси парвандагоҳ бо тартиби соддакар-дашуда", поиҳаи Қарори Пленуми Суди Олии иқтисадии ҶТ "Дар бораи бâъзе масъалаҳо оид ба татбики моддай 358 Кодекси таҷрӯдии ҶТ" аз ҷониби устодони факултети хуносаҳои ҳукукӣ дода шудааст.

Айни замон устодони факультет ба
омода намуддани тафсирхо ба Кодек-

ва тицорат аз рӯи ихтисосҳо "12.00.01 - Назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқи таърихи таълимот оид ба ҳуқуқи ва давлат", "12.00.14 - ҳуқуқи маъмурӣ ҳуқуқи муроғиаи маъмурӣ", Диноршоев А.М. - дотсент, мудири кафедраи ҳуқуқи конститутионӣ аз рӯи ихтисоси "12.00.02 Ҳуқуқи конститутионӣ муроғиаи суди конститутионӣ ҳуқуқи муниципалий", Сафаров Б.А. дотсенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии мӯқисавӣ, Камолов И.И. - дотсенти кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ, Азизов У.А. - мудири кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии мӯқисавӣ аз рӯи ихтисоси "12.00.01 - Назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ, таърихи таълимот оид ба ҳуқуқи ва давлат" рисолаҳои докторӣ дифоъ намуданд. Ба файр аз ин Қосимов Ф.А. - асистенти кафедраи ҳуқуқи граждани, Мирзоев А. - асистенти кафедраи ҳуқуқи байналхалқӣ, Мирзоев П., Чалилиён Ф., Бахмани Н.Ш. - ас-

намоем, руйхати маводҳои чопшуда дар ин муддат 1105 адад афзудааст, ки ин 49%-ро ташкил медиҳад.

Соли 2015 дар факултети ҳуқуқшиносӣ мачаллаи илмӣ-иттилоотии "Ҳаёти ҳуқуқӣ" (Правовая жизнь) рақамрои 1, 2, 3 ва 16 шумора рӯзномаи "Минбрâи ҳуқуқшиносӣ" аз чоп баромаданд. Дар давраи соли 2015 дар факултет 12 маҳфилро илмӣ-назариявии назди кафедраҳо фâъолияти карданд, ки зиёда аз 950 нафар донишҷӯйён азъози ин маҳфилҳо мебашанд.

Дар соли 2015 донишчёни факултет аз ҷиҳати иштирок дар озмунҳои ҷумхорӣӣ натиҷаҳои дилҳо ба даст оварданд: Аз ҷумла миёни онҳо Тешаев Махмадсаид ба гирифтанни чойӣ аввал аз фанни сиёсатшиносӣ ва до-нишҷӯи курси 5-уми шӯъбаи рӯзона Шарипов Мануҷечҳр ҷои дуюмро дар Ҷоми Академияи илмҳои ҔТ ба даст оварданд.

- Барои тезонидани раванди ко-

ФАКУЛТЕТ НАЗАРРАСАНД

саҳифа аз ҷониби муаллифон Санги-
нов Д.Ш. ва Мирзоев П.З. аз ҷоп баро-
мад, ки ин ҳам яке аз дастовардҳои
факултет маҳсуб мёёбад.

- Факултет дар самти навиштани тафсир ва хулоса ба қонунҳо чи гуна саҳм дорад?

- Дар самти навиштани тафсир ба қонунқо факультет саҳми арзанда дорад. Устодони факультет дар омода на-мудани тафсир ба қонунқо ва кодек-сҳои амалкунандай чумхурӣ нақши фаълон доранд. Устодони факультет ба лоиҳаҳои қонунҳо зерин хулосаҳои эксперти доданд: Қонуни ҶТ "Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни ҶТ "Дар бораи ҷамъиятҳои са-хомӣ"; Қонуни ҶТ "Оид ба ворид на-мудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни ҶТ "Дар бораи реклама"; Қонуни ҶТ "Дар бораи асосҳои фаъолияти савдо ва хизматрасонии маишӣ ба аҳолӣ дар ҶТ ва танзими давлатии онҳо"; Қону-ни конститутсионӣ "Дар бораи тарти-би ҳалли масъалаҳои соҳти марзибу маъмурӣ ҶТ". Устодони кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ Н.Ш.Шонасрӯдинов ва Д.Ш.Сангинов дар таҳияи лоиҳаи Кодекси меҳнати ҶТ саҳми беандоза доранд. Да таҳияи лоиҳаи Кодекси мурофиавии ҳуқуқвайронкунни маъ-мурӣ ва дигар қонунҳои соҳа нақши устодон А.М.Диноршоев, Х.Ойев, С. Якубова зиёд аст. Инчунин устодони факультет дар муҳокимаи лоиҳаҳои қонунҳои ҶТ "Дар бораи фаъолияти илмӣ ва сиёсати ягонаи давлатӣ оид ба илму техника", "Дар бораи савдои электронӣ", "Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Кодекси ҶТ дар бораи ҳуқуқвайронкунни маъмурӣ", "Оид ба таҳрири нави моддам 1086 Ко-декси граждании ҶТ", "Дар бораи ад-вокатура ва фаъолияти адвокатӣ", лоиҳа дар мавзӯи "Ҷанбаҳои сиёсии ҳуқуқӣ ва иттилооти фаъолияти ҳизби ҳуқуқ дар ТС (солҳои 2016-2020)" иштирок карданд.

си андози ҖТ ва Қонуну ҖТ "Дар борай кафолатқои давлатии баробархукуки мардону занон ва имкониятқои баробари амалигардонии онҳо" машғул мебошанд.

- Соли 2015 факултет дар самти корҳои илмӣ-тадқиқотӣ ба қадом да-стовардҳо ноил гардиd?

Соли 2015 яке аз солҳои бобарор ва пурсамари корҳои илмӣ-тадқиқотӣ барои факултети ҳукукшиноӣ мебо-шад. Соли 2015 ба ҷорабинҳои му-ҳими сиёсии қишвар аз қабили таҷли-ли рӯзи Артиши милли, рӯзи Ваҳдати милли, 24-умин согларди Истиқололи-ти давлатӣ, 21-умин согларди қабу-ли Конституцияи (Сарқонуни) ҶТ рост омад. Ба ин муносабат мутобиқи на-ҷашаи Раёсати ДМТ дар факултети ҳукукшиноӣ як қатор ҷорабинҳои му-ҳим баргузор гардиd. Дар асоси на-ҷашаи конференсияҳо ҳаҷаи ҷорабинҳои дар боло зикргардида якчанд конфе-ренсияҳо, мизи мудавварӣ ва семина-рҳои илмӣ-назарияни гузаронида шуд. Дар давоми соли 2015 дар факултет 9 конференси чумхурияви, 2 семинари илмӣ-назарияни чумхурияви, 3 мизи мудавварӣ чумхурияви баргузор гар-дидааст. Гайр аз ин устодони факултет дар конференсияҳои байналми-лалӣ ва чумхурияви иштирок намуда, дар мавзӯъҳои гуногун баромад кар-даанд. Аз ҷумла: дар Форуми милли онд ба волоияти қонун, 3 ноябриси 2015, дар меҳмонхонаи Ҳаят Речен-си, ки бо ибтиқори вазорати адлияи ҶТ шуда гузашт.

Дар соли 2015 устодони факултет дар 50 конференсияи байналхалқӣ, 102 чумхурияви ва дар 14 конференсияҳои умумидонишгоҳ баромад кардаанд.

Чӣ тавре қайд кардем, соли 2015 барои факултет соли бобарор буд. Зеро дар ин сол устодони факултет якчанд рисолаҳои докторӣ ва номзадӣ ҳимояи карданд. Чунончи: Ғафуров А.Д. - дотсенти кафедраи ҳукуки соҳибкорӣ

пирантони кафедраи ҳуқуқи граждани аз рӯи ихтисоси "12.00.03 - ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалии ҳусусӣ", Саидов И.И. - асистенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ аз рӯи ихтисоси "12.00.01 - Назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқи таърихи таълимот оид ба ҳуқуқи давлат" дифоли рисолаи номзадӣ кардаанд.

тег хэмжэй гардидан.

Дар соли 2015 устодон факультетийн хукуүшиний дар 120 барномахи төлөврийн радио вобаста ба масъялахын гуногун бахшида ба рүзхөй Аристиши миллэй, Ваҳдати миллэй, Истиқлалыгийн давлаты, рүзү Забони давлатын ЧТ, 21-умчны соглагын хадаан Сарко-

ЧТ, 21-умин согларди қабули Саркун, рӯзи Парчами давлати ЧТ ва гайра дар телевизиони давлати Сафина, Шабакаи аввал, Ҷаҳоннамо, Бахористон, Радиои Ҳовар, Садои Душанбе баромад ва сұхбатқо намуданд.

Дар соли 2015 - 663 маводҳои чопӣ ба нашр расонида шудааст. Аз ин шурӯмро:

- мода.

 1. Монография - 24 (2-тоаш дар хорица), (соли 2014 - 32, соли 2013 - 33 соли 2012 - 32);
 2. Китоби дарсй - 8 (соли 2014 - 12 соли 2013 - 12, соли 2012 - 6);
 3. Васоити таълимий - 42 (соли 2014 - 60, соли 2013 - 52, соли 2012 - 37);
 4. Дастури таълимию методй - 41 (соли 2014 - 31, соли 2013 - 62, соли 2012 - 50);
 5. Фишиурда - 7 (соли 2014 - 7, соли 2013 - 28, соли 2012 - 9);
 6. Мақолаи илмию - оммавий 541(соли 2014 - 508, соли 2013 - 307 соли 2012 - 200).

Агар 4 соли охири фаъолияти фалкүлтетро ба 4 соли пешина муқоиса

рхой илмий-тадқиқотй ва дар амал татбиқ намудани барномаи рушди факултети ҳукуқшиносӣ барои солҳои 2015-2020 кадом тадбирҳо андешшида шуда истодаанд?

Албатта факултети хукуқшиносӣ ба ин натиҷаҳои бадастоварда нигоҳ на-карда, доимо аз пайи вусъат баҳши-дани корҳои илмӣ-тадқиқотӣ мебошад вар дар ин самт корҳои зиёдера ба ан-чом мерасонад. Аз ҷумла барои ҳарчи зуддтар дифӯъ намуданд рисолаҳои номзадӣ ва докторӣ ба устодони фа-култет руҳсатиҳо бо нигоҳ доштани музеҳӣ меҳнат дода мешаванд. Ба гайр аз ин нафароне, ки пеш аз муҳлат ри-солаи илмиҳои худро пешниҳод мекунад, ба маблагҳои пулӣ аз ҷониби ра-Ҷеста ДМТ Қадрдорон карда мешаванд. Аз ин рӯ, Барномаи руҳди факултети хукуқшиносӣ барои солҳои 2015-2020 зина ба зина дар амал татбиқ шуда истодазаст.

- Ташаккур, барои сухбати са-

Мусоҳиб:
Ҷаҳонгир САЪДИЗОДА

Яке аз масъалаҳои мубрами хуқуқи граждани дар замони мусосир ин масъалаи ба сифати предмети танзим ё ба сифати предмети ҳифз баромад намудани хуқуқи гайримолумукли мебошанд. Тазакур намудан зарур аст, ки ҳарчанде масъалаи мазкур аз ҷониби бештари олимони сивилисти замони шӯравӣ ва мусосир бо ҷонидорӣ ба ҳифзи хуқуқи гайримолумукли баррасӣ шуда бошад ҳам, аммо бэзъе аз мутахассисон дар он ақида мебошанд, ки ин хуқуқи бояд мавриди танзими мөъэрҳои хуқуқи граждани қарор дода шаванд.

Бо назардоши он ки имрӯзҳо дар қишинвар ҷараёни омода намудани лоиҳаи Кодекси граждани ҶТ (КГ) дар таҳрири нав идома дорад, меҳсомт оид ба масъалаи мазкур ибрози ақида намоем.

Мусаллам аст, ки ҳадафи асосии мөъэрҳои хуқуқи граждани ин танзими муносолоти амволӣ (молумулкӣ) мебошад. Аз ин рӯ, бештари мөъэрҳои КГ маҳз баҳри танзими ҳамин муносабатҳои равона карда шудаанд, ки дар он субъектон баҳри қонеъ намудани манфатҳои худ бо истифода аз неъматҳои моддӣ баромад менамоянд. Би ин назардошт, хуқуқи граждани, асосан, танзимгари муносабатҳои мушаххаси чамъияти мебошанд, ки объекти онҳо неъматӣ маддӣ (мол, натиҷаи кор, пул, хизмат, хуқуқи талаб намудан ва ғайраҳо) ё хуқуқи молумулкӣ ба натиҷаи фъ-

нин объектон, хуқуқи амволие, ки субъектони онҳоро созмондода нисбати ин объектон пайдо менамоянд, ба сифати молу мулӯ баромад намуда, дар баробари дигар неъматҳои маддӣ дар муносилоти молумулкӣ васеъ ширкат меварзанд. Ба ин гуна муносабатҳои муносабатҳои гайримолумулкӣ, ки бо молу мулӯ алоқаманд мебошанд ва ба онҳо муносабатҳо оид ба моликияти зеҳнӣ шомили мегарданд, баромад менамоянд. Пас, аз гуфтаҳои боло мাযӯм мегардад, ки предмети танзими хуқуқи граждани ин муносабатҳои чамъияти мебошанд, ки объекти онҳо неъматӣ маддӣ (мол, натиҷаи кор, пул, хизмат, хуқуқи талаб намудан ва ғайраҳо) ё хуқуқи молумулкӣ ба натиҷаи фъ-

нодуруст мебошад. Пас, саволе ба миён меояд, ки то қадом андоза ин гуна муносабатҳои бояд хуқуқи граждани танзим намояд? Бо назардоши гуфтаҳои боло, азбаски объекти танзим, ки аз як субъект ба субъекти дигар "мегузарад", дар муносабатҳо оид ба амалий намудани хуқуқи гайримолумулкӣ вучӯд надорад, пас ин муносабатҳои мавриди танзим қарор дода намешаванд. Аммо, ин гуфтаҳо маънои онро надорад, ки ин хуқуқҳо умуман ҳифз карда нашаванд. Албатта, бояд ҳифз карда шаванд, зеро ин хуқуқҳо на танҳо ба сифати хуқуқи субъекти алоҳида хуқуқи граждани (асосан, шаҳсони воеқӣ), балки ҳуқуқи ҳар як фарди ҷомеа мебошанд. Вобаста ба ин, муқаррара-

ХУҚУҚҲОИ ГАЙРИМОЛУМУЛКИРО ҲИФЗ МЕБОЯД, НА ТАНЗИМ!

олияти зеҳнӣ баромад менамоянд.

Дар қатори ин муносабатҳо боз дигар муносабатҳои гайримолумулкӣ низ ҳастанд, ки объекти онҳо умуман молу мулӯ набуда, балки ба сифати неъматҳои гайримоддӣ (масалан, шаъну шараф, ҳаёт, саломатӣ ва ғайраҳо баромад менамоянд) ва ҳуқӯқ ба онҳо низ ягон хусусияти молумулкӣ надоранд. Бар замми ин, бояд қайд намуд, ки неъматҳои гайримоддие, ки дар боло молу мулӯ бояд зиёде номбар намудем, инчунин дорои хусусияти бегонанашавандагиро дорои мебошанд. Яъне, субъекти дорандар ин неъматҳо, онро ба субъекти дигар пешниҳод карда на метавонад. Масалан, худ ҳолатеро тасаввур намоед, ки предмети шартномаи ҳариду фурӯш шаъну шараф баромад менамояд. Албатта, ҷунун ҳолат ҳеч ҷои ҷои дошта наметавонад ва ин гуна шартнома низ куллан

роти КГ низ бояд маҳз баҳри ҳифзи ин хуқуқҳо равона карда шавад. Он масъала, ки дар КГ (қ.5 м.1) сӯҳн оид ба танзими муносабатҳои вобаста ба неъматҳои гайримоддӣ мераవад, на бояд ба таври васеъ баррасӣ карда шавад, зеро дар ҳуди муқаррароти ин мөъэр истисно оид ба моҳияти ин муносабатҳои дарҷи, карда шудааст.

Аз ин лиҳоз, имрӯз зарур аст, ки дар լоиҳаи КГ дар таҳрири нав масъалаи мазкур бо назардоши хусусияти дарҷаргирда мустаҳкам карда шавад, зеро танзими муносабатҳои вобаста ба неъматҳои гайримоддӣ ва бегонанашавандо, инчунин чудо на мудани боби алоҳида ба масъалаи мазкур дар լоиҳаи КГ дар таҳрири нав, натиҷаи мусбат дода наметавонад. Муқаррароти ин мөъэрҳо дар ҳолати дарҷи карда шудани онҳо дар լоиҳаи КГ дар таҳрири нав сабаби ба миён омадани муаммоҳои гуногун

Фирӯз Сулеймонов
дотсенти кафедраи хуқуқи
байнамилалӣ

дар таҷрибаи ҳуқуқтабиқномаи ва ба оқибатҳои ногувори дигар оварда расонидан шумикун аст. Инчунин, ҳангоми дарҷи масъалаҳои мазкур дар լоиҳаи КГ дар таҳрири нав бояд андеша перомуни он, ки то қадом андоза масъалаи танзими муносабатҳо бо неъматҳои гайримоддӣ аз лиҳози таҷрибӣ зарурӣ дорад, карда шавад. Бо ибораи дигар, магар имрӯз дар таҷрибаи қишинвар масъалаи мазкур, яъне масъалаи маҳз танзими ин муносабатҳо, аз қадом лиҳоз мубрам мебошанд? Ҳадафи ҷорӣ намудани танзими веҳсии ин муносабатҳо дар լоиҳаи КГ дар таҳрири нав дар чист ва қадом самарае ба ҷараёни инкишофи муносабатҳои чамъияти оварда метавонад? Зеро, дарҷи ин ё он мөъэр дар муқаррароти ҷунун қонун ба монанди Кодекси граждани, бояд аз лиҳози ҳам иҷтимоӣ, ҳам иқтисодӣ, ҳам назариявӣ, ҳам амалиявӣ асосонк бошад.

18 декабр - рӯзи байнамилалии муҳоҷир

Бо пешниҳоди Ассамблея Генерали СММ аз соли 2000 иҷонҷӯи ҳар сол 18-уми декабр ҳамчун рӯзи байнамилалии муҳоҷир қайд карда мешавад. Дар ҳамин рӯз, яъне 18-уми декабри соли 1990 Конвенсияи байнамилали оид ба ҳифзи хуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо қабул шуда буд. Тибқи қарордоди Ассамблея Генерали СММ ҳамаи давлатҳои аъзои СММ ташкилотҳои байнамилалии ташкилотҳои гайридавлатӣ ин рӯз одатан дар бораи ҳуқӯқ ва озодҳои асосии муҳоҷирон иттилоо интишор намуда, тавассути ҷорӣ ҷониб ғарбуз мегарданд.

Дар ҶТ низ баҳшида ба рӯзи байнамилалии муҳоҷир յак қатор ҷорӣ ҷониб ғарбуз, аз ҷумла воҳӯйро бо коршиносони соҳаи муҳоҷират, мусоҳиба бо муҳоҷирони меҳнатӣ, семинару конғронҳо баргузор мегарданд.

Муҳоҷирати меҳнатӣ яке аз сатҳҳои асосии шуғли аҳолии қишинвар махсус мебошад. Ҳар сол шумораи муайянҳои шаҳрвандон қобили меҳнат дар ҳориҷи қишинвар ба фаъолияти меҳнатӣ машӯл мешаванд. Тибқи иттилоо Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии ҶТ дар 9 моҳи соли

2014 аз ҷумҳурӣ 538819 нафар муҳоҷирони меҳнатӣ ба ҳориҷи қишинвар сафар намудаанд.

Муҳоҷират ба иқтисодиёти ҳам қишинвари интиқолдиҳонда ва ҳам қабулкунанда таъсири назаррасӣ дарад. Дар баробари ин муҳоҷирони меҳнатӣ вазъи мушкил дошта, ба қўмак, дастгири ҳуқуқу манфиатҳошон инӣ даранд. Дар ҶТ таъмини ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаҳои онҳо яке аз масъалаҳои муҳими сатҳи умунидавлатӣ эътироф шудааст.

Бо мақсади мусоидат ба ҳифзи хуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ дар ҶТ як қатор санадҳои байнамилали, аз ҷумла Конвенсияи СММ оид ба ҳифзи хуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаҳои онҳо соли 2002 ба тасвib расонидо шудааст. Ҷиҳати батанизмидарорӣ раванди муҳоҷират ва ҳифзи муҳоҷирони меҳнатӣ дар ҷумҳурӣ санадҳои даҳлдор қабул шуда, бо қишинварҳо даҳлдори қабулкунанди муҳоҷирони меҳнатӣ ба тавсияҳои Тоҷикистон дар ҳориҷи дуор ба ҳифзи хуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ ва гайра тавсияҳо пешниҳод шудааст.

Мақомоти Ваколатдор оид ба

ҳуқуқи инсон низ дар ин сатҳи фаъолияти худро тақвият медиҳад. Дар стратегии рушди макомот барои солҳо 2011-2015 ҳифзи хуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо ба ҳайси сamtii афзалиятнок эътироф шудааст. Ҳамасола Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар маърузаҳои худ ба мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ вазъи муҳоҷирати меҳнатиро инъясон менимояд. Масалан, дар маърӯзаи соли 2013 оид ба андешидане ҷорӣ ҷониб ғарбуз мегарданд. Ваколатдор оид ба таҳрири нав дар ҳуди муқаррароти ҷунун қонун ба монанди Кодекси граждани, бояд аз лиҳози ҳам иҷтимоӣ, ҳам иқтисодӣ, ҳам назариявӣ, ҳам амалиявӣ асосонк бошад.

Сайвай САНГОВ
ассистенти кафедраи хуқуқи
соҳибкорӣ ва тиҷорат

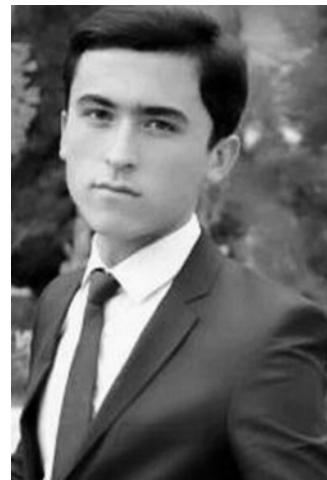
Инсон аз лаҳзаҳои аввали зиндағаш күшиши амалӣ намудани ҳаққи зиндагӣ, озодӣ, баробарӣ ва дигар ҳуқуқҳоро ба ҳарҷ медиҳад. Ҳанӯз дар чомеаи ибтидиoui тодавлатӣ инсон ҳаёт вазиҳи шифз мена-муд, орзу дошт, ки озодона, баробар бо дигарон зиндагӣ намояд. Дар замони имрӯзан мо мавзӯи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд хеле мубрам аст. Фаҳмиши ин мавзӯй барои ҳар як донишҷӯ ва мутахассиси соҳаи ҳуқуқ шарт ва зарур аст. Барои омӯзиши пурраи мавзӯи "Баробари гендерӣ" бояд на танҳо қонунгузории миллӣ, балки сана-дҳои байнамилалиро низ ба назар

дар раванди сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва азхудкунии на-тиҷаи он имконият медиҳад, омада-аст.

Имрӯз ҶТ барои ноил шудан ба мақсадҳои ҳадафманд сиёсати гендериро пеша намудааст. Сиёсати гендерӣ бошад, ин сиёсати боҳадафи давлат аст, ки бо заҳираҳо ва вақт махдуд буда, барои таъмини баробарии гендерӣ раванди муносабати одилонаи чомеа ба занону мардон нигариста шудааст. Ин чунин маъною дорад, ки марду зан бояд дар шароити яхела қарор дошта бошад, имконияти баробарро барои амалӣ кардани ҳуқуқҳои аз тарафи давлат

ҳадафманд дар ноил шудан ба ба-робархуқуқии шахсӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ, сиёсӣ ва иқтисодии мардон ва занон, баробарӣ ва вусъати им-кониятҳои онҳо дар интиҳоби ҳаёт мебошад.

Ҳукумати ҶТ барои рафъи ному-возинатии гендерӣ дар соҳаи гирифтани таҳсилоти дастрас аз ҷониби занон соли 1997 низоми тибқи квотаи Президентӣ ба мактабҳои олии мамлакат қабул кардан дуҳтарони нохияҳои дурдастро пешбинӣ намуд. Дар соли 1999 омода кардана нахустин гузориши "Гендерии миллӣ" ва дар соли 2002 ташкил кардана Комиссияи маҳсус дар назди Ҳукума-

Шерзод Ахмедов
донишҷӯи соли 2

БАРОБАРИ ГЕНДЕРӢ

гирифт.

Гендер ҷинсияти иҷтимоист, ки маҷмӯи аломатҳои фарогир ва ху-сусиятҳои рафтори марду зан, тар-зи зиндагӣ, тарзи фикроронӣ, меъ-рҳо, афзалиятҳо ва талошҳои зин-дагиро дар бар мегирад. Дар ғаъло-лият аз ҷинси биологӣ, ки ба инсон аз таваллуд дода мешавад, гендер бар маънои иҷтимоию мушаҳҳас бунёд мейбад ва мувофиқан дар вақт ва фазо гуногун аст. Баробарии гендерӣ бошад - вазни воқеъ ё нақшавии корҳо, ки мувофиқи он шароити иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсии мардону занон баробар мешавад.

Мувофиқи моддаи 1-уми Қонуни ҶТ "Дар бораи кафолатҳои давлатии баробархуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробарии амалигар-донии онҳо" аз 1-уми марта соли 2005 гендер - муносабатҳои иҷтимоии байни мардону занон, ки дар ҳаёти ҷамъияти, аз ҷумла ҳуқуқ, идеология, фарҳанг зоҳир мегардад. Ҷуноне зикр гардид аҳамиятии қалонро дар ин самт баробарии гендерӣ ташкил медиҳад ва дар сар-ҳати панҷуми моддаи мазкур баробарии гендерӣ - баробарии вазни ҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробар амалигардонии онҳо, ки ба ҳарду ҷинс озодона инкишоф додани қобилияти тавонӣ, маҳорат ва малакаашонро барои иштирок

пешниҳодшуда ва кафолатдодаши да дошта бошанд, дорои иқтидори коғӣ барои саҳмгузорӣ дар рушди миллӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ бошанд.

Сиёсат оид ба таъмини ҳуқуқҳои баробар ва имконияти баробар қисми таркиби сиёсати ҶТ мебошад. Сиёсати давлатӣ оид ба таъмини ҳуқуқҳои имкониятҳои баробарии мардону занон - маҷмӯи тадбирҳои амалиёти мушаҳҳаси

ти Тоҷикистон доир ба таъмини иҷрои ҳудадориҳои байнамилали дар соҳаи ҳуқуқи инсон, аз ҷумла оид ба масъалаҳои баробарии гендерӣ шурӯй шуд. Таҳияи китоби дарсии "Гендер ва фарҳанг" барои мактабҳои олии аз ҷониби 1999 ба омӯзиши гендер дар мактабҳои олии оғоз баҳшид.

Хуласа, ҳангоми таҳлили ин масъала якчанд мушкилотро ошкор намудан мумкин аст:

1. Дастрасии мардону занон ба заҳираҳо (ба моликият, замин, кредит ва ғайра) нобаробар мебошад. Аз ҷумла, дастрасии нокифоя ба замин занони деҳотро ба мардони оила ниҳоят вобаста месозад, не-рӯи саҳми занонро дар рушди соҳаи қишоварзӣ кам накарда, онҳоро ба камбизоатӣ осебпазир мегардонаад. Нобаробарии гендерӣ, инчунин дар рушди нерӯи инсонӣ, дар нобаробирии шароитҳои дастрасии мардону занон ба сарватҳои заминавии иҷтимоӣ, аз ҷумла ба таълим, танду-рустӣ ва ғайра зоҳир мегардад.

2. Ғаъолнокии иқтисодии занон аз сабаби хусусиятҳои иҷтимоию демографии рушди қишвар нисбат ба мардон дар сатҳи пасттар қарор дорад.

3. Хуб мешуд, ки барои бартараф намудани ин номувозинатӣ дар пайдо кунонидани мастилияти баробари байни мард ва зан семинар-машваратҳои хусусан дар мактабҳо доир карда шавад, ҷониши сарҷашмай маъ-сулиятшиносӣ аз он ҷо оғоз мешавад. Инчунин дар донишгоҳу дониш-кадаҳо ва умуман дар он ҷойхое, ки ба таълим додан машғул ҳастанд ташкил кардана семинар-машваратҳо дар ин мавзӯй аз манfiat ҳолӣ нест.

4. Дар натиҷаи таҳлил маълум гардид, ки номувозинатии гендерӣ бештар дар оила дида мешавад. Аз ин рӯ, ВАО вазифадор карда шавад, то барномаҳо ва дигар намоишҳоро оид ба бартараф кардана номувозинатии гендерӣ ба роҳ монанд. Албатта ба занон мувофиқи Конституцияи афзалиятҳои дода шудааст. Ҷуноне дар қисми 5-и моддаи 35 Конституцияи ҶТ оварда шудааст, ки истифодай меҳнати занон дар корҳои вазнин ва зеризаминӣ, ки шароити меҳнаташон зарарнок мебошад, манта аст. Бояд қайд кард, ки аз рӯи меъёрҳои ахлоқи ҳамидаи инсонӣ ин номувозинатӣ нест. Зоро ба ҷойи ин вазифа зан ба тарбия ва ба воя расонидани насли наврас баробарро баробар месозад. Аз ин рӯ, дар ҶТ қонунгузории соҳаи пурра дар амал татбиқ карда мешавад.

Фирдавс ҚОЗИЕВ
денишчү соли 1

Инсон ва ҳуқуқ озодиҳои ўаз даврони қадим дар мадди назари олимону мутафаккирон қарор дошт, ки дар натиҷа ҳамчун арзиши олий эълон шуданд. Инсон аз қадим барои ҳуқуқу озодиҳояни мубориза мебурд. Ин муборизаҳо қарнҳо ва солҳо давом кард. Таърих гувоҳ аст, ки сабаби ин муборизаҳо бартарӣ додан ба бавзе гурӯҳҳои одамон буд. Аз ҷумла дар режими ҳукмронии нажодпарастӣ одамони сафедпушт назар ба одамони сиёҳпушт бартариҳо доштанд. Одамони сиёҳпушт бояд дар ҷойҳои алоҳидага маҳсус барои онҳо ҷудошуда зиндагӣ мекарданд. Онҳо ба кори маашаш баланд қабул шуда наметавонистанд ва яқюя ба сафедпуштон хӯрок намехурданд. Истисмори гуло-

мон дар асрҳои миёна, маҳсусан дар давлатҳои Юнону Рим чунин буд, ки онҳо ҳатто ҳуқуқи барро қардани оила ва соҳиби амвол будан надоштанд. Онҳо ҳамчун як ашёи гӯянда ба ҳисоб мерафтанд.

Ҳуқуқу озодиҳои инсон бо гузашти асрҳо тадриҷан барқарор гардида, дар санадҳои қонунгузории сатҳи гуногун таҳқим ғёфтанд. Тасъиси СММ ва қабули Оинномаи он ба марҳила сифатан нави батанзимдарории

ҳуқуқу озодиҳои инсон ибтидо гузошт. СММ кӯшиш мекунад, ки эҳтироми ҳуқуқу озодии инсон воқеъ гардад. Бон мақсад аз ҷониби ин созмон Эъломияи умумии ҳуқуқи башар (аз 10 деҳабри соли 1948), Паймони байналхалқӣ донир ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёси, Паймони байналхалқӣ донир ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ (аз 16 деҳабри соли 1966) қабул карда шудааст. Тавре, ки дар моддаи 1 Эъломияи умумии ҳуқуқи башар гуф-

та шудааст: "Тамоми одамон озод ба дунё меоянд ва аз лиҳози манзалат ва ҳуқуқ бο ҳам баробаранд". Мувофиқи моддаи 3 ҳамин санад "ҳар фард ба зиндаги ва даҳлопазирии шахси ҳуқуқдоранд". Қобили қайд аст, ки Тоҷикистон ба хотира беҳтар намудани вазни риояи ҳуқуқи инсон, такмили заминаҳои ҳуқуқи қонуни танзими фаъолиятҳои марбут ба риоя ва ҳифзи ҳуқуқи инсон, ҳамчунин таъсиси ниҳодҳои масъули таъмину ҳифозати ҳуқуқҳоро ба роҳ монда, ба тадриҷ дар пайи испоҳи кор аст ва та-лошҳоеро дар ин замина анҷом мебид.

Дар Конститутияи ҶТ дар моддаи 5 оварда шудааст, ки инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ўарзиши олий мебошанд. Ҳаёт қадр номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсон даҳлопазиранд. Ҳуқуқ ва озодиҳои инсонро давлат эътироф, риоя ва ҳифз мекунад. Яъне онҳоро ҳамчун заминаи мавҷудияти инсон дар сарҷашмаҳои расмӣ эътироф мекунад. Давлат барои риояи дурустӣ ҳуқуқу озодиҳои шароит фароҳам меорад. Давлат онҳоро дар Конститутия, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёри мустаҳкам мекунад. Ман ҳамчун денишчӯи шукрона аз он мекунам, ки дар давлати ҳуқуқбунёд зиндагӣ мекунам, ки дар он инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ўарзиши олий мебошанд. Рӯзи ҳуқуқи инсон муборак!

ҲОКИМИЯТИ СУДӢ - ҲОМИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

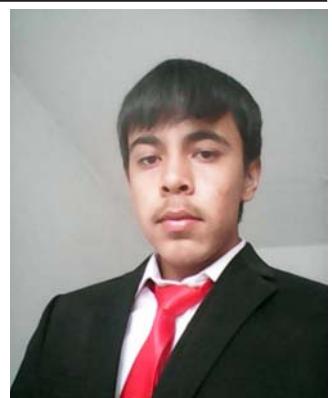
Мувофиқи моддаи 9-и Сарқонуни кишвар дар ҶТ ҳокимияти давлатӣ ба воситаи се шоҳои мустақили ҳокимияти давлатӣ - қонунгузор, иҷроия ва судӣ амалий карда мешавад. Ҳар яке аз шоҳҳои ҳокимияти давлатӣ дар фаъолияти худ мустақил буда танҳо ба Конститутияи қонунҳо итоат мекунанд. Ин се шоҳҳои ҳокимияти давлатӣ ҳанӯз дар Эъломияи истиқолияти давлатии ҟТ дарҷ гардида буд. Яъне дар он зикр гардида буд, ки дар ҟТ ҳокимияти давлатӣ мебоист тавассути се шоҳҳои мустақили ҳокимияти давлатӣ қонунгузор, иҷроия ва судӣ амалий гардад. Ин се шоҳҳои ҳокимияти давлатӣ фаъолияти худро мустақилона аз рӯи принципи "бозорӣ ва мувозинат" ба роҳ монда, бо ҳамдигар таъсир росонда, барои бунёди давлати ҳуқуқбунёд хизмат мекунанд. Ҳар яке аз шоҳҳоҳои ҳокимияти давлатӣ дар фаъолияти худ бо мақсади ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандӣ фаъолият мекунанд, вадар дар байни онҳо нақши ҳокимияти судӣ дар барқарор намудани ҳуқуқи поймештуда ва риоя намудани онҳо бағоят бузург аст.

Мувофиқи моддаи 14-и Конститутияи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд бе-восита амалий мешаванд. Онҳо мақсад, мазмун ва татбиқи қонунҳо, фаъолияти ҳокимияти қонунгузор, иҷроия маҳаллӣ ва мақомоти ҳудидоракуни маҳаллиро муйянӣ намуда, тавассути ҳокимияти судӣ ҳифз мегарданд. Ҳамин тавр ҳокимияти судӣ низ ҳамчун навъи мустақили ҳокимияти давлатӣ мувофиқи моддаи 84-и Конститутия бо мақсади ҳифз наму-

ни адолат ҳамон ваqt имконпазир мешавад, ки агар худи мақомоти суд аз ҳар гуна фиширу соҳторҳои давлатӣ озод буда, судяҳо ҳақиқатро дар асоси далелҳои мавҷуда пурра ҳолисона ва объективатори таҳқиқ намуда бошанд.

Ба ҳифз мавҷудаи ҳамон ваqt имконпазир мешавад, ки агар худи мақомоти суд аз ҳар гуна фиширу соҳторҳои давлатӣ озод буда, судяҳо ҳақиқатро дар асоси далелҳои мавҷуда пурра ҳолисона ва объективатори таҳқиқ намуда бошанд. Ҳамин тавр ҳокимияти судӣ дар ҟТ боби 8-уми Конститутияи пурра баҳшида шудааст. Ба он моддаҳои 84-92 тааллӯк доранд. Дар ин моддаҳо тартиби ташкил ва фаъолияти судӣ, тартиби таъинни судяҳо, тартиби бозхонд ва салоҳияти судяҳо муйян шудааст. Бояд гуфт, ки дар ҟТ мон мақомоти судӣ ба ӯзумиссаҳои давлатӣ ҳуқуқи ба амал баровардани адолати судииро надоранд. Адолати судииро танҳо ӯзумиссаҳои давлатӣ ҳуқуқи ба амал баровардани доранд.

Адолати судӣ дар асоси принципҳои

Нуруддин ҲАКИМОВ
денишчү соли 1

зарин ба амал баровардара мешавад: принципли барбории шаҳрвандон дар назди суд; мустақилияти пурра судҳо; ба таври дастаҷамӣ ва ё танҳо баррасӣ намудани парвандâҳо; ба таври мубоҳиса ва ё дар асоси барбории тарафҳо баррасӣ намудани парвандâҳо, ошкоро сурат гирифтан баррасӣ парвандâҳо; даҳлопазирии фаъолияти судҳо; ҳатмӣ будани иҷроия санадҳои судӣ; эҳтимолияти бегуноҳӣ; таъмини амнияти сурдати ҳамонда бо гайра.

Ҳамин тавр ҳокимияти судӣ дар ҟТ наъви мустақили ҳокимияти давлатӣ аст, ки фаъолияти он танҳо бо мақсади ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, манфиати давлат, ташкилоти мусъиса ва қонунияти адолат равона карда шудааст. Ҳоҷиёни ин ҳокимият дар он мебошад, ки инсонро ҳамчун арзиши мавҷудоти олий дониста, баҳри амалий соҳтани ин принципни конститутионӣ ва бунёди давлати демокративу ҳуқуқбунёд равона гардидааст.